БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеи

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч. МАЙ 13 ПЯТНИЦА № 111 (4595).

Өртээ 20 кап.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

СЭКП ТК-ныҢ пленумун чыылдырар дугайында дыннадыг (1 арын).

СОВЕТ КИЖИ БҮРҮЗҮН ӨӨРТҮП ТУРАР (1 арын).

БҮГҮ КҮШТҮ ТАРЫЛГАНЫ ДҮРГЕН ДООЗАРЫНЧЕ: О. Төгүс.—Колхозтуң ногаа бригадазы, С. Танзын-оол. — Хову турлагларында (1 арын).

И. Ишунин. — Часкы, чайгы үеде садыгны улам дээре организастаар (2 арын).

АКШ-тың чазаанга Совет чазактың удурланыышкынының нотазы (2 арын).

Улуг чон бодунуң аас-кежиин дарганнап турар (2 арын).

УТКА ШЫНАРЛЫГ-ДАА, СОЛУН-ДАА, ХӨГЛҮГ-ДАА! — Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозунуң клубунда (3 арын).

М. Бопуу. — Партия организациязының кол даныр чери апарган (3 арын).

Бухарестиге чечектер салыышкыны (4 арын).

Бүгү англичаннарның күзели (4 арын).

Америк чазакты буруудадыышкын (4 арын).

АКШ-тың күруне секретарының медеглели (4 арын).

Стартче миллион-миллион күш-культуржулар үнер (4 арын).

ДЕЛЕГЕЙГЕ БИРГИ ЧЕР ДЭЭШ ХӨЛШЫДЫРААР МАРГЫЛДААЗЫ ХАГДЫНГАН: М. Таль—делегей чемпиону (4 арын).

Агрессорларга шыңгыы сагындырыг — Совет Эвилелиниң дидим болгаш быжыг туружунга улустар байыр чедирип турар (4 арын).

СЭКП ТК-НЫҢ ПЛЕНУМУН ЧЫЫЛДЫРАР ДУГАЙЫНДА ДЫҢНАДЫГ

СЭКП ТК-ныҢ пленумун 1960 чылдың июль 13-те чыылдырар деп шиитпирни СЭКП ТК үндүрген.

СЭКП-ниҢ XXI съездизиниҢ үлетпүрну, транспортту хөгжүдериниҢ болгаш эртемниҢ база техниканың эҢ чаа чедиишкиннерин бүдүрүлгеге ажыглаарының дугайында шиитпирлериниҢ күүселдезиниҢ чоруп турарының дугайында айтырыгны ТК-ныҢ пленуму чугаалажып көөр. Бо айтырыг талазы-биле ТК-ныҢ Пленумунга илеткелин дыннаарлар болза: РСФСР-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ даргазының оралакчызы, Күрплан даргазы эш К. М. Герасимов, Украин ССР-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ даргазының оралакчызы эш И. С. Сенин, Латвияның улус ажыл-агый чөвүлелиниҢ даргазы эш Г. И. Гайле, Красноярскинин улус ажыл-агый чөвүлелиниҢ даргазы П. Ф. Ломако, КемеровонуҢ улус ажыл-агый чөвүлелиниҢ даргазы эш Л. Е. Графов, Караганданың улус ажыл-агый чөвүлелиниҢ даргазы эш Б. Ф. Братченко, ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ автоматчыдылга болгаш машина тудуушкуну талазы-биле Күрүне комитединиҢ даргазы эш А. И. Костоусов, Украин ССР-ниҢ Эртемнер академиязының Е. О. Патон аттыг каңналга институдунуҢ директору эш Б. Е. Патон.

КУЛЬТУРА-МАССАЛЫГ АЖЫЛДЫҢ ЧИДИГ, ДЭЭШТИГ БОЛУРУ ДЭЭШ

Бистиң солуниуҢ бөгүнгү дугаарында Чөөн-Хемчик районнуҢ Сталин аттыг колхозта көдээ клубунуҢ ажылының дуржулгазындан чамдык үүлдерни парлап турар. Бо болза бодунуҢ ажылын чаа сорулгаларның деннели-биле дүүштүр тургузуп, колхозтуҢ ажылагыйы-биле ханы холбаштырып турар дээре ажылдыг клубтарының бирээзи. Ында партия организациязы, көдээ Совет клубтуҢ бүгү ажылын мергежилдиг удуртуп турар.

Көдээ клубта чоруттунуп турар хемчеглер эреңгей чырыдыышкынчы ниити кыйгырыглар болгаш лозуңнар-биле кызыгаарлаттынмайн, үе-үениҢ ажыл-агыжы тодаргай сорулгаларына дүүштүр чогаадыкчы, дээштиг кылдыр тургустунган. Чижээ, часкы тарылга эгелээри билек-ле көдээ клубтуҢ ажылдакчылары боттарының ажылын хову турлагларынче шилчидип, агиткультбригаданы организастаан. Бора-Хөлде хову турлаанга кызыл булунну тургускан. Ол колхоз тараа культураларын кыска хуусаада, организастыг тарып дооскан. Ынчангаш бо талазы-биле эки көргүзүглери дээш Май 1-ге таварыштыр колхозка СЭКП райкомунуҢ болгаш райкүүскомнуҢ шилчиир кызыл тугун тывыскан. Ол херекте клуб ажылдакчыларының киирген үлүг-хуузу база бар.

Бистиң бөгүнгү солунда ажылының дуржулгазын парлап турарывыс клуб дег культура-чырыдыышкын албан черлери области эвээш эвес. Ындыг болза-даа оларның хөй кезиинде материалдыг баазалар багай, чоруттунуп турар ажылдар чидиг, дээштиг эвес, ниити кыйгырыглар-биле кызыгаарлаттынып, чоруп турар ажылхеректерден хожудап турар дээрзин шуут чугаалаар херек.

Мадаа хамыктың мурнунда Бай-Тайганың, Сүт-Хөлдүң, Бии-Хемниң, Каа-Хемниң чамдык культура-чырыдыышкын албан черлерин хамаарыштырып болур. Чижээ, Каа-Хем райкүүскомунуҢ эш Рябцева эргелекчилээн культура килдизи часкы тарылга үезинде хову турлагларына культура-массалыг ажылдар чорудар агиткультбригаданы улуг хожудаашкын-биле белеткээш, чоокта чаа арай боорда аткарган. Ол районнуҢ «Октябрь 14 чылы» колхозунуҢ Саргалда хову турлаанда механизаторлар ортузунда культура-массалыг ажылдар чоруттунмайн турар. Ол колхозтуҢ тарылга талазы-биле сөөлгү үеге чедир хожудап келгениниҢ бир чылдагааны оонбиле тайылбырлаттынар.

Ол ышкаш Бай-Тайга районнуҢ элээн хөй культура-чырыдыышкын албан черлериниҢ чорудуп турар масса-политиктиг ажылы чамдык талаларда ниити кыйгырыглар, лозуңнар-биле кызыгаарлаттынгаш, улус массаны хайныктырып турар чидиг, дээштиг айтырыглардан хоорулчак дээрзин база айтыр херек. Районда клубтар, библиотекалар эвээш эвес болза-даа, «Найырал», Сталин аттыг колхозтарда көдээ клубтарда байдал сандараан. Чамдык бооп турар лекция, беседалар болгаш культура-массалыг өске-даа хемчеглер амыдыралдан хоорук бооп турары-биле районнуҢ мурнунда салдынган чамдык ажыл-агый сорулгаларны шиитпирлээринге дээштиг салдарын чедирбейн турар.

Ылаңгыя эът бүдүрериниҢ планын бирги кварталда район ыракта чедир күүсетпээн, а ийиги кварталда байдал база ындыг-ла экиживээн. Бир эвес райкүүскомнуҢ эш Сүзүккей эргелекчилээн культура килдизи ында культура-чырыдыышкын албан черлеринде чоруттунуп турар массалыг ажылды ол чугула ажыл херекче угландырган болза районнуҢ планныг сорулгаларын күүседиринге улуг идигни берген турар ийик. Үстүнде дег чижектерни өске-даа районнардан көргүзүп болур.

Областың чер-черлеринге культура-массалыг ажылдарны амыдырал-биле сырый холбашкан, чидиг, дээштиг болдурар талазы-биле областың культура эргелели, ында Улусчу чогаадылганың бажыны культура албан черлерин багай удуртуп, оларга практиктиг дузаны кошкак көргүзүп турар. Чижээ, эш Бергер директорлаан Улусчу чогаадылганың бажыңы ол албан черлеринге хүн бүрүнүҢ ажыл-херекчи дузазын көргүзериниҢ орнунга, төнмес-батпас хөй саавыырлар, айтыышкыннар бижип чорударынга өйлежип турарын черле таарымчалыг деп санап болбас. Бо талазы-биле культура эргелели бодунуҢ удуртулгазын улам-на сайзыраңгайжыдар хүлээлгелиг.

Амгы үеде бүгү культура-чырыдыышкын албан черлериниҢ кол сорулгазы болза, ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ V сессиязына эш Н. С. ХрущевтуҢ илеткелин болгаш аңаа хүлээп алдынган төөгүлүг документилерни ажылчы чоннарның ортузунга калбаа-биле тайылбырлап таныштырар талазы-биле ажылдарга чер-черде партия органнарының кол даныр черлери болган турар ужурлуг. Олар оонбиле холбашкан лекция, беседаларны, илеткелдерни болгаш номчулгаларны калбаа-биле чорудар, чоннуҢ кино, концерт көрүлделерин, массалыг дыштанылга кежээлерин клубтарга, хову турлагларына, фермаларга билдилии-биле организастаар херек.

Культура-чырыдыышкын албан черлеринге чоруттунган бүгү культура-массалыг болгаш масса-политиктиг ажылдар чидиг, дээштиг болгаш улус массаның сеткилин хайныктырып турар айтырыглар-биле сырый холбашкан, бедик кижизидикчи рольдуг болур ужурлуг. Ону СЭКП ТК-ныҢ «Амгы үениҢ байдалдарында партийжи пропаганданың сорулгаларының дугайында» доктаалы партия организацияларындан болгаш көдээге агит-массалыг ажылдың ёзулуг төптери—культура-чырыдыышкын албан черлериндеН ынчаар негеп турар.

ШАЛЫПЧЫ ЗВЕНОЛАР

Барыын-Хемчик районнуҢ «Большевик» колхозунуҢ тудуг бригадазында эш Базыр удурткан тудуг звенозунда 10 тудугжулар ажылдап турар.

Бо чылын чуртталганың 5 бажыңнарын тудар онаалгалыг тургаш, апрельдиҢ ортанга чедир тудугжуларның шевер, тудунгур холдары 8 бажыңны туткан. Оларның үжүнде улус чурттай берген болгаш өскелери ам база ажыглалда кирип турар. Звенода Сендаш, Капшык, Базыр дээн ышкаш ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар тудугжулар бар.

Ам звено 400 тонна ишкир хемчээлдиг, даш-биле кылыр тараа складын тудар деп турар.

Эш Базырга удурткан звено ийиги черде чоруп турар. Ол звено 5 бажыңны туткан, ам үүгле крышалаары, кладовкаларын кылыры арткан. Мында С. Арат-оол, С. Шырыш-оол олар ажылга шүүлүп турарлар. Бо звенолар аразында социалистиг чарыштыг. Ийиги кварталда чарышка кым тиилекчи болур эвес дээш олар улам хайныышкынныг ажылдап турарлар.

СОВЕТ КИЖИ БҮРҮЗҮН ӨӨРТҮП ТУРАР

Харылзаачыларның сөзү

Кызыл хоорайның харылзаа конторазының кызыл булунунуҢ делгем залынга почтачылар, телеграфистер, чолаачылар, механиктер, телефонистер болгаш радистер долдур чыглып келгеннер. Олар ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ V сессиязының ажылының дугайында харылзаа конторазының партбюрө секретары Копыловтуң дыннадыын улуг кичээнгей-биле дыннааннар.

Совет эрге-чагырганың чылдарында бүдүрүлге, көдээ ажыл-агый, эртем болгаш техника талазы-биле челип алдынган улуг чедиишкиннерни, ажылчыннардан, албан-хаакчылардан үндүрүглер тыртарын соксадыр болгаш кызырган ажыл хүнүнче бо чылын шилчиирин бистин чуртувуска доозар дугайында сессияга көрген айтырыгларның ужур-дузазын эш Копылов чугаалаан.

— Чаңгыс-даа капиталистиг чурт чондан үндүрүг тыртарын соксадып шыдавас, ирий берген буржуаз тургузуг үндүрүг күжү-биле ызырнып турар—деп, илеткелчи уламчылаан. Бистиң чуртувуска эҢ кыска ажыл хүнү болур. Ол бисти шуптувусту өөртүп турар. Америк ужар-хемелерниҢ өнчүк-чөңгээлиг ужудуушкуннары-даа, янзы-бүрү кыжаныглар-даа бисти дискек кырынга олуртуп шыдавас. Делегейге тайбың делгерезин!—деп лозуң-биле чугаазын ол дооскан.

Индирге харылзаа АТК-зының эҢ эки слесары Сагды Хертек үнүп келген.

— Өөм ишти хөй, а бодум бөдүүн ажылчын кижи болганымда чондан үндүрүглер тыртарын соксадыр дугайында сессияның шиитпири меңээ онза өөрүнчүг. Бистер харылзаачылар 7 шактыг ажыл хүнүнче шилчээн бис. Бөдүүн кижи дугайында сагыш салыышкыны дээш Никита Сергеевич Хрущевка өөрүп четтиргенимни илереттим — деп чугаалаан.

Коммунист Антонина Гарькинаның удуртуп турары почтачыларның коммунистиг күш-ажыл бригадазының ажыл-херектериниҢ дугайын областың ажылчы чоннары, ылангыя харылзаачылар эки билир. Ол бригада чоңга солун, сеткүүлдер тарадырын эки организастаан.

— Чоокта чаа-ла бистериҢ биз айда алыр шалыныывыс 300—400 рубль турган, ам 500—650 рубль апарган. Бөгүн бистер ажылчы чондан үндүрүглер тыртарын соксадыр, кызырган ажыл хүнүнче шилчиир дугайында партия болгаш чазактың база бир чаа сагыш салыышкынын таныжып, деткип турар-дыр бис. Бо ажылдарны боттандырып эгелээрибиле бистиҢ амыдыралывыс улам өскижиир — деп, почтачыларның бригадири чугаалаан.

Хоорайлар аразының телефон станциязының телефонизи Валентина Козлова болгаш өске-даа чүве чугаалааннар ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ бешки сессиязына чугаалашкан айтырыгларны чаңгыс үн-биле деткээннер.

Совет кижилер дугайында сагыш салыышкын дээш тайбының херээн быжыглаарына үлүүн киирериҢ митингиниҢ киржикчилери хүлээнген.

Е. МЕРКУШИН.

Чурукта: Бии-Хем районнуҢ «Өөк» совхозунуҢ Шивилигде хову бригадазының ажылчыннарынга ВЛКСМ райкомунуҢ секретары эш Н. Баян-оолдуҢ ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ бешки сессиязының материалдарын таныштырып турары.

Фотозу С. Маадыныы.

Өөрүп четтирдивис

ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ бешки сессиязының шиитпирин болгаш аңаа Совет чазактың баштыны эш Н. С. ХрущевтуҢ «Ажылчыннардан болгаш албан-хаакчылардан үндүрүглер тыртарын соксадыр база совет улустуҢ чаагай байдалын бедидериҢче угланган өске-даа хемчеглер дугайында» төөгүлүг илеткелин өг-бүлевиске номчуп таныштыр, өөрүп четтиргенивисти деннээр чүве тыппас-тыр бис.

Коммунистиг партиявыстын, Совет чазаавыстың чон дугайында бо чаагай сагыш салыышкынын, чаа хемчеглерин бүгү совет кижилер-биле бир дөмей байырлап хүлээп албышаан, изии-биле деткип тур мен.

Сессияның ажылы доостур чедип турда, ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ Даргазы эш Н. С. ХрущевтуҢ түүнел чугаазын улуг кичээнгей-биле өг-бүлевиске радио дамчыштыр дыннадывыс. 1960 чылдың май 1-де бистиҢ ынак Төрээн чуртувустуҢ ыдыктыг кызыгаарынче шуургуп кирип келген Америк шпион самолётту бистиҢ Совет Чепсектиг КүштеривистиҢ өртендир адып бадыргаанынга чүрээвистиҢ ханызындан хыывыс ханды. Совет дайынчыларга улуу-биле өөрүп четтирдивис. Биске чүгле тайбың херек, тайбың күш-ажыл-биле чеди чыл планын күүседир бис.

Совет кижилерниҢ материалдыг болгаш культурлуг деннелин улам ынай экижидер дугайында Коммунистиг партиянын болгаш Совет чазактын чаагай сагыш салыышкынынга харыы кылдыр хүн бүрүде бүдүн чартык норманы күүседир мен.

С. САНДАН,

«Тыва тудуг» трезинин ажылчыны.

Сарыг-Сепке болган митингилер

ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ бешки сессиязынга чугаалашкан айтырыгларны таныышкан митингилер, хуралдар Каа-Хем районнуҢ төвүнге, СТС-ке, колхозтар аразының тудуунун организациязынга, районнуҢ үлетпүр комбинадынга, райпо болгаш эмнелге, харылзаа коллективтеринге болуп эткилээн.

Байы-даа коллективтерге, организацияларга болуп эткилээн митингилер совет улустуҢ материалдыг байдалын улам бедидер дугайында Коммунистиг партиянуҢ болгаш Совет чазактың сагыш салыышкынынга улуг өөрүшкү-биле өөрүп четтиргенин илереткен.

— Амгы акшаны келир чылын чаа акша-биле солууру дээрге-ле бистиҢ чуртувустуҢ экономиказын улам быжыглаарынга дузалаар болгаш совет акшаның садып алыр шинээзин бедидер, күрүненИҢ-даа, чоннуҢ-даа эрге-ажыын барымаалаан чугула ажыл-дыр. Партия болгаш чазактың бо хемчеглерин деткип, чеди чылдың ийиги чылының ийиги кварталында алган хүлээлгемни июнь 20-де күүседир мен—деп, районнуҢ харылзаа конторазының ажылдакчызы эш Трофимов чугаалаан.

— Тайбының чаагай херээн чугаалажып көөр дөрт күрүнелернин чазактар баштыңнарының төвүлел хуралы ажыттынар үе чоокшулап келгенде аңаа шаптык кадарын ораладжып, өнчүк-чөңгээлерни кылып, бистиҢ чуртувустуҢ кызыгаарын үрээн америк самолётту уэуткаан, америк дайын кыпсыкчыларын бүгү делегейге база катап сойгалааны капиталистерге согуг болган—деп, районнуҢ коммунал-хандырылга болгаш тудуг конторазының бызаңчызы Гончаров чугаалавышаан, бистиҢ коллектививис чурттарга бажыңнары тудар хүлээлгевисти август 1-де күүседир бис—деп медеглээн.

Ажыл шагын кызырбышаан, ажыл төлевирин хевээр артырар дугайында сессияның шиитпирин сагыш-сеткил ханызындан өөрүп деткээнив район эмнелгезинге болган хуралга эмчи сестразы Захарова илереткен.

РайоннуҢ партия, совет, комсомол организацияларының ажылдакчылары, пропагандистер болгаш агитаторлар ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ бешки сессиязының материалдарын чоңга калбаа-биле таныштырып турар.

С. ТАМБА.

Тайбыңның херээ тиилээр

Ажылчын, албан-хаакчылардан үндүрүглер тыртарын соксадыр, кызырган ажыл хүнүнче шилчиир болгаш тайбының херээн быжыглаар дугайында ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ сессиязынга Н. С. ХрущевтуҢ илеткелин болгаш бистиҢ депутаттарывыстың санал-онаалдарын дыннап таныышкаш, ону бүгү совет улус-биле кады деткип, Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка өөрүп четтиргенивисти илереттивис.

ДелегейниҢ ийиги дайынының аар-берге үржүүн совет улус ам-даа утпаан. ТиилелгениҢ салюду болганындан бээр 15 чыл эрткен. Бо дайынга 1945 чылдың май 1-де бистиҢ оглувус, танкист В. Николаев өлүрткен. Ынчангаш дайынны күзевес бис. Дайынны кыпсырын ораладжып, янзы-бүрү өнчүк-чөңгээлиг чимзенишкиннерни кылып турар империалистернин үүлгедиглериҢе шыңгыы харыны делегейниҢ тайбыңга күзелдиг кижилери берип турар болгаш берип шыдаар-даа.

Фашистиг Германия бистиҢ черивиске бистиҢ Төрээн чуртувустуҢ эн дээре оолдар, кыстарының ханын төккен, ам ол черлерде чаа угаанның, чаа амыдыралдың кижилериниҢ кайгамчык казас, чараш, тайбың амыдыралы катап төрүттүнген. Келир үениҢ кижилери—өске планеталарже космиктиг ужудуушкуннуҢ боттандырыкчылары тайбың чурттаар ужурлуг. Бүгү делегейге тайбың тиилээр!

Бистер пенсионерлер бис. Күрүнеден пенсияны ап, эки амыдыралдыг чурттап орар бис. Бисте бүгү-ле чүде четчир. ЭҢ чаагай, эҢ аас-кежиктиг үеде чурттап, күрүнеден дузаламчы ап турардан артык чүү боор! Биске чүгле тайбың херек.

Удавас эгелээр чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралынга тайбың-ның херээ дээш ажылга улуг-улуг чедиишкиннерлиг болурунарны күзедивис, эргим Никита Сергеевич!

Пенсионерлер: В. НИКОЛАЕВ, Ф. НИКОЛАЕВА.

БҮГҮ КҮШТҮ ТАРЫЛГАНЫ ДҮРГЕН ДООЗАРЫНЧЕ

Колхозтуң ногаа бригадазы

Чөөн-Хемчик районнуҢ «ХорумДаг» колхозунга мооҢ мурнунда чылдарда ногаа ажылы шоолуг сайзыравайн турган. Колхоз баштаар чери бо чылын ногаа, картофель культураларының тарылгазын калбартыр сорулга-биле ногаа бригадазының составын 30 кижи чедир тургускан. Бригада бо чылын 25 га картофель, 4 га ногаалар болгаш 4 га бахчи тарыыр планныг.

Капустаның болгаш өске-даа ногаалардың үүштерин парниктерде өсүрүп турар. ҮрезиннериҢ үүнү турары эки. Эрте тарып болур согуна, морковь болгаш өске-даа чамдык үүштерни тарып турар. Картофель болгаш ногаалар олуртур 33 га черни трактористер Чамзырын, Ким-оол олар эки белеткээн.

Ногаа бригадазының ажылынга Хорум-Даг школазының 5-тен 9 чедир класстарының өөреникчилери эки дузалажып турарлар.

О. ТӨГҮС.

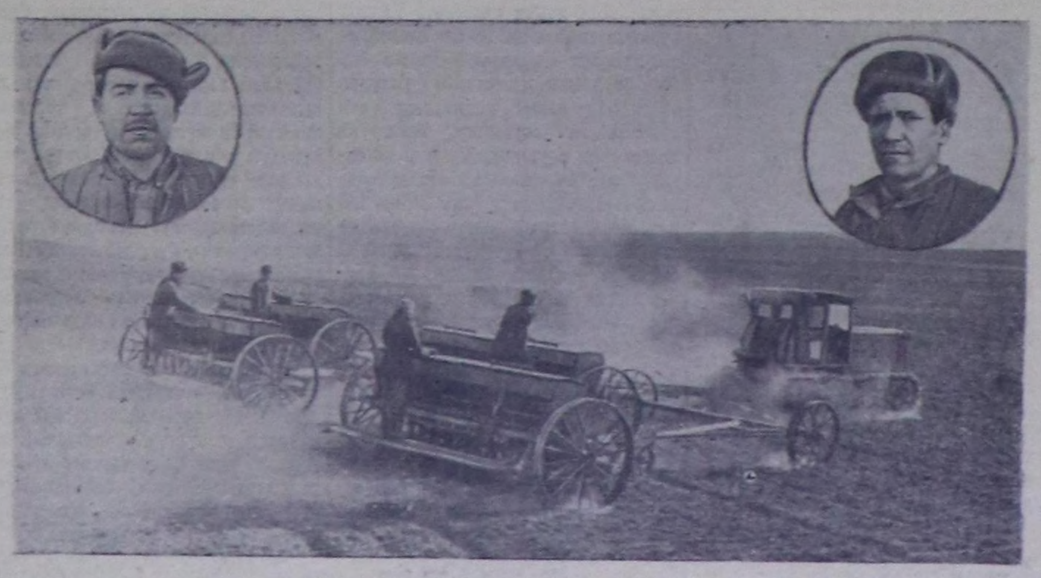

Танды районнуҢ «Кызыл партизан» совхозунуҢ № 3 хову бригадазында Василий Александрович КандаковтуҢ агрегады социалистиг чарышка бедик көргүзүгүү чедип ап турар. «ДТ-54» трактор-биле эвлчегде 40 ганы чаштырар норманы 1,5 катап ажыр күүседип турар. Николай Ильич Рыженков таарыштыр дерээн «ГАЗ-51» автомашина-биле 4 агрегаттың сеялкаларынче үрезин сөөртүп урарын саат чок күүседип турар.

Чурукта: В. КандаковтуҢ агрегадының кызыл-тасты чаштырып турары. Үстүнде тракторист Кандаков (он талазында) биле чолаачы Рыженков.

Фото С. Феоктистовтуу.

Хову турлагларында

Таңды районнуҢ «Тиилелге» совхозу бо чылын тараа культураларының тарылга шөлүн эрткен чылдыындан барык үш катап калбартыр планныг. Ынчангаш бо улуг болгаш харыысалгалыг сорулганы чедиишкинниг күүседиринче парторганизацияның агитмассалыг болгаш политиктиг ажылын таарыштыр тургускан.

Тарылга үезинде политмассалыг ажылдың планын парторганизация чогаадып кылган болгаш коммунистернин хуралынга бадылаан. Хову-трактор бригадаларында 20 ажыг агитаторларны быжыглап тургускан. Олар ховунуҢ ажыл-ишчилериниҢ ортузунга агитмассалыг ажылды доктаамал чорудуп турарлар. Бо аразында янзы-бүрү темаларга 13 лекциялар номчуттунган. Ылаңгыя агитаторлар А. Сат, П. Морозов, З. Петрова, О. Тамара, М. Дойбу-Хаа олар беседаларны, солун номчулгазын доктаамал чорудуп, агитхуудустарны, чарыштың түннелдерин хүн бүрүде үндүреринге идешкейлиг киржип турар.

Хову турлагларда көскү агитациянының хевирлерин база багай эвес ажыглап турар. Бригадаларда 4 хүндүлел, 8 көргүзүг самбыраларын, 6 монтажтарны тургускан, 48 лозуңнарны бижээш эскан. Бо аразында 25 агитхуудустарны үндүрген болгаш оларга мурнакчыларны илередип, четпестерни шүгүмчүлеп бижип турар.

Бригада бүрүзүнде кызыл булуннарны организастаан. Чаа номнарны ында делгеп салган. Солуннарны болгаш журналдарны ховунуҢ ажылышчилериҢе үзүктелишкин чокка чедирип берип турар.

Совхоз коллективиниҢ бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмү бригадаларга концерттерни көргүзерин база багай эвес организастаан. Бригадаларга кино-чуруктарны 13 удаа көргүскен. СовхозтуҢ ажыл-ишчилериниҢ ортузунга агитмассалыг ажылды эки тургусканының түннелинде тарылганың темпизи хүн бүрүде калбарып, эвлчег нормазын 120—300 хуу күүседип турар мурнакчыларның саны көвүдеп турар.

Ындыг болза-даа совхозтуҢ дирекция чери хову турлагларына радиоприёмниктерни тургузуп, чунар бажыннарны тудар дугайында баш бурунгаар хемчег албаанын четпес деп санаар херек. ОоҢ түннелинде чаңгыс-даа бригадада радиоприёмник, чунар бажын чок болуп турар. Ховуда ажылдап турарларга медицина хандырылгазын организаставаан. Бригадаларга эмнелге ажылдакчылары барбайн турар.

С. ТАНЗЫН-ООЛ.

«Тиилелге» совхоз.

1960 чылдың баштайгы кварталында социалистиг чарышка бедик көргүзүглери дээш областың үлетпүр бүдүрүлге черлериниң мурнакчыларын СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш облкуускомнуң доктаалын өзугаар Хүндүлел самбыразынга киирери болза:

С. Ондар—Кызылдың дааранылга комбинадының дааранык-чызы, квартал планын 168 хуу күүсеткен.

Е. Сенокосова—Кызылдың дааранылга комбинадының дааранык-чызы, квартал планын 157 хуу күүсеткен.

Н. Денещук—Кызылдың дааранылга комбинадының дааранык-чызы, квартал планын 162 хуу күүсеткен.

А. Корякина—Кызыл хоорайның үлетпүр комбинадында хеп быжык-чызы, квартал планын 120 хуу күүсеткен.

Н. Марков—Кызылдың үлетпүр комбинадының чазаныкчызы, квартал планын 130 хуу күүсеткен.

И. Хольшин—Кызылдың үлетпүр комбинадының ажылчыны, квартал планын 130 хуу күүсеткен.

Н. Хүүрекпен—Кызылдың алгы заводунуң ажылчыны, квартал планын 171 хуу күүсеткен.

Г. Смирнов—Кызылдың алгы заводунуң ажылчыны, квартал планын 180 хуу күүсеткен.

И. Белоногов—Кызылдың алгы заводунуң ажылчыны, квартал нормазын 155 хуу күүсеткен.

М. Перменева—Кызылдың туйбу заводунуң ажылчыны, квартал планын 120 хуу күүсеткен.

А. Румянцев—Кызылдың ыяш заводунуң чазаныкчызы, квартал планын 150 хуу күүсеткен.

И. Салчак—Кызылдың ыяш заводунуң станок ажылчыны, квартал планын 130 хуу күүсеткен.

М. Миклер—Кызылдың туйбу заводунуң ажылчыны, квартал планын 120 хуу күүсеткен.

Н. Чизачев—Кызылдың туйбу заводунуң ажылчыны, квартал планын 120 хуу күүсеткен.

А. Малышева—Кызылдың ыяштан нарын эт-херекселдер бүдүрер фабриказының эт-херекселдер бүдүүр ажылчыны, квартал планын 143 хуу күүсеткен.

С. Сидоров—Кызылдың ыяштан нарын эт-херекселдер бүдүрер фабриказының ажылчыны, квартал планын 147 хуу күүсеткен.

Т. Башкирцев—Кызылдың ыяштан нарын эт-херекселдер бүдүрер фабриказының чазаныкчызы, квартал планын 156 хуу күүсеткен.

М. Сомов—Сизимнин ыяш ажыл-агый черинин чолаачызы, квартал планын 165 хуу күүсеткен.

А. Хертек—Бай-Хаактың райүлетпүр комбинадының чазаныкчызы, квартал планын 130 хуу күүсеткен.

Т. Никитин—Шуурмактың райүлетпүр комбинадында пилорамщиктер бригадири, ооң бригадазы квартал планын 120 хуу күүсеткен.

Б. Шимит—Шуурмактың райүлетпүр комбинадының ажылчыны, квартал планын 125 хуу күүсеткен.

А. Третьякова—Шуурмактың райүлетпүр комбинадының ажылчыны, квартал нормазын 120 хуу күүсеткен.

П. Булгаков—Бай-Хаактың коммунал хандырылга болгаш тудуг конторазының бызанчызы, хүн бүрүде нормазын 150—180 хуу күүседип келген.

Х. Бады—Тээлинин коммунал-хандырылга болгаш тудуг конторазының тудугжузу, нормазын 150 хуу күүсеткен.

И. Шыырап—Тээлинин коммунал-хандырылга болгаш тудуг конторазының бызанчызы, нормазын 155 хуу күүседип турар.

М. Маркелова—Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадының дааранык-чызы, квартал нормазын 129 хуу күүсеткен.

В. Якуш—Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадының ажылчыны, квартал планын 105 хуу күүсеткен.

И. Шайбул—Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадының ажылчыны, квартал планын 125 хуу күүсеткен.

А. Ахмадулин—Туранның райүлетпүр комбинадының чазаныкчызы, квартал планын 174 хуу күүсеткен.

М. Маады—Туранның райүлетпүр комбинадының ажылчыны, квартал планын 139 хуу күүсеткен.

И. Еремин—Элегестиг шахта эргелелинин дагжызы, квартал планын 115 хуу күүсеткен.

М. Иконников—Элегестиг шахта эргелелинин дагжызы, квартал планын 126 хуу күүсеткен.

Часкы, чайгы үеде садыгны улам дээре организастаар

Үлетпүр болгаш аъш-чем бараанарынга ажылчы чоннарның хүн бүрүде соксаал чокка өзүп турар хереглелдерин үлегерлиг хандырарынга садыгны часкы болгаш чайгы үеде улам дээре организастаары улуг рольдуг болуп турар. Часкы болгаш чайгы үеде бараннарны кудумчуларда, шөлдерде ажык черлерге делгеп садыглаары — совет садыгже массаларны улам чоокшуладырынга, бараннарны ажылчы чоннарга чедиринге чугула аргаларның бирээзи. Эрткен чылын болгаш бо чылдың чазынында Барыын-Хемчик райпозунуң база Кызыл горпозунуң чамдык садыгжыларының дээре дуржулгазы маңаа тодаргай чижек болур.

Бо чазын Кызыл горпозунуң база Барыын-Хемчик райпозунуң садыгжылары ажык черге бараннар делгелгезин тургузуп, хөй муң рубльдин бараннарын чонга садыгланнар. Ындыг болза-даа, садыгны часкы болгаш чайгы үеде дээре организастаарынга белеткелди Кызыл горпозунуң (даргазы эш Середкин, садыг килдизинин эргелекчизи эш Будегечиев) четпес чоруткан демдеглээр херек. Часкы, чайгы үеде садыгны болгаш ниитиниң чемненилгезин дээре организастаар дугайында айтырыгны горпо баштаар черинге кончуг озалдап чугаалашкан, а «Часкы, чайгы үеде садыгны калбартыр дугайында» ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Советинин күүсекчи комитединиң 1960 чылдың март 30-де шиитпирин ам-даа четпес күүседип турар.

Хоорайда чамдык магазиннериң болгаш столоваяларның девискээрин арыг-шевер болдурар талазы-биле хемчеглерни чогуур негелдезинге чедир чоруттаан. Чижээ, горпонуң № 1 столоваязының (директору эш Киселева) девискээрин арыг-шевер болдурар талазы-биле ашталганы бо чазын кылган-даа болза, ол столоваяның девискээри хирлиг, боктуг болуп турар, чайгы үеде ажылдаарынга чамдык буфеттерни четче белеткевээн. Горпонуң № 6, 9, 13 магазиннериниң девискээрлери база-ла арыг-шевер эвес, септелгезин багай чоруткан. Бо четпестерни дүрген чайладыры-биле чергелештир, чоокта чаа ажыглалга кирген магазиннерниң, столоваяларның ажылын чайгы үеде дээре организастаарынче кичээнгейни угландырарын горпо баштаар черинге сүмелээри черле артык эвес.

Кызылдың Доңмас-Суг девискээринге чаа магазинни Май 1-ниң байырлалын таварыштыр ажыглалга киирген. Бо дээрге, ажылчы чоннарга тудугжуларның болгаш кооперасчыларның эки белээ болган дээрзи шын-на харын. Ол ышкаш Каа-Хем суурда чаа магазиниң тудуу доозулган, делгем столоваяның тудуун дүрген темпилиг чорудуп турар. Шевченко кудумчуга болгаш Доңмас-Сутнуң девискээринге чаа ларёктарны ажыткылаан.

Бо частың дургузунда горпонуң ап чоруткан бо бүтү хемчеглери хоорайның ажылчы чоннарының бүгү хереглелдерин, негелделерин бүрүн хандырып шыдаар деп санаар болза, ол чазыг болур ийик. Гастелло аттыг паркта ларёктарның чанынга ажылчы чоннарның сымарлаштыр манашкан турарын чамдыкта көрүп болур. Ооң чылдагааны чүдел диэе, чоннуң хереглел үүлдериниң горпода чогунда эвес, а садыгны чайгы үеде четпес организастап турарында, паркта ларёктарның саныныңам-даа эвээжинде. Мынчангаш, паркка болгаш өске-даа черлерге чайгы үеде ажылдаар ларёктарның, буфеттериниң санын улам көвүдедир дугайында садып алыкчыларның негелдези черле чөптүг деп бодаар мен.

А паркта бар бүгү-ле ларёктар ооң чүгле төп шөлдеринде мөңнеттинген. Ынчаарга, танцылаар шөлдүн, стадионнуң чоогунда ларёктар эвээш. Бо айтырыгны горпо баштаар чери чоокку үеде өөренип көргеш, дүрген шиитпирлээрин негээри база черле чөптүг болур ийик. Садыгның болгаш ниитиниң чемненилге черлериниң чаа, депшилгелиг аргаларын нептередир талазы-биле боттуг хемчеглерни планнап көрген-даа болза, ол чугула хемчеглериниң чамдыызы кончуг ооҗум күүсеттинип турар. Чижээ, бараннарны садып алыкчыларның бажыңнарынга чедирип садыглаары, а ол ышкаш хоорай чурттакчыларының чугула хереглелдериниң бирээзи болур сүттү, сүт продуктуларын кудумчуларга эргилдир бажыңнарга чедирип садыглаары ышкаш садыгның депшилгелиг болгаш чонга чедингир, чоок аргаларын четпес нептередип турар.

Сүттү болгаш сүт аймаының продуктуларын үрелип, баксыравас кылдыр түр үеде кадагалаарынга, чонга садыглаарынга ажыглаар соодулга дерилгелери-биле садыг база ниитиниң чемненилге черлерин чепсеглээринче чогуур кичээнгей бо чылын база-ла шоолуг угланмаанын демдеглээр херек. Ол ышкаш сускунга ижер сугларны садыглаарын четпес организастаан.

Бүдүрүлге черлериниң болгаш чурталга бажыңнарының тудуу Кызыл хоорайда чыл бүрүде улам калбарган. 96 квартиралыг болгаш 48 өг-бүлелер чурттаар бажыңнарның тудуу дүрген темпилиг чоруп турар. Чаа ажыглалга кирип турар чурталга бажыңнарының база бүдүрүлге черлериниң чоогунга ларёктарны азы чаа магазиннерни тудар дугайында айтырыгны амдыгаастан эгелеп өөренип көөр, шиитпирлээр болза чогуур. Оон ыңай база бир мындыг таарымчалыг эвес байдал бар: магазиннер, столоваялар, чайнаалар, буфеттер, ларёктар, базаар—хоорайның төп кварталдарында мөңнеттинген, а Кызылдың чөөн талакы кезээнде садыг болгаш ниитиниң чемненилге черлериниң четкизи амдыызында шоолуг калбарбаан. Хоорайның чөөн талазында кварталдарның чурттакчыларын дүвүредип турар бо айтырыгны шиитпирлээр үеэи келген деп бодаар мен.

Кызылга комиссионнуг садыгны организастаар дугайында хоорайның ажылчы чоннары хуучулар хуралдарынга саналдарын хөй удаа киирип келген-даа болза, бо айтырыг эмга чедир таарыштыр шиитпирлеттинмээн. Комиссионнуг магазин тургустунмаан кара чангыс хоорай — область төвү, чүгле бисте бар болуп турар деп чугаалап болур.

Ниитиниң чемненилге черлериниң ажылын экижидеринче угланган чамдык хемчеглерни боттандырганда болза, өлөөн хөй столоваяларның ажылында улуг четпестер бар. Маңаа холбаштыр бир айтырыгны көдүрер бодаан мен. Чүл дээрге, национал чемнерни Кызыл горпозунуң столоваяларында барык белеткевейн турар. Чиги-биле белеткеп болур тыва лапша, мүн, сүттүг шай, быжырган эт дээн ышкаш чемнериниң столоваяларда көзүлбейн турары хомуданчыг. Кызылдың мал согар черинде хан черже халас төктүп чыдар, а ол ханны столоваяларга национал чем кылырынга чүге ажыглап болбазыл? Мен бодаарымга черле ажыглап болур. Оон ыңай чемнер данзызын чыскаап каан меню бижикти тыва дыл кырында парлааны көзүлбейн турар. Орус дылды билбес эштер хереглээн чемин канчаап шилип ап шыдаар боор?

Бир үүлүнде ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Советинин күүскомунуң кежигүнү, ийи үүлүнде хереглел кооперациязының хуучу кежигүнү, садып алыкчы кижи болганымда база бир айтырыгже горпо баштаар черинин кичээнгейин угландырар бодаан мен. Кызыл горпозу — области эң улуг садыг организацияларының бирээзи. Ооң шугумунда амгы үеде мүн чыгам кижи ажылдап турар. Мынчангаш, кадрлар ортузунга ажылды күштелдирери, оларга практиктиг дузаны чедирери, мурнакчы садыгжыларның дуржулгазын нептередири, садыг ажылдакчыларын өстүрериниче болгаш белеткээринче кичээнгейни күштелдирери — горпонуң бүгү ажыл-чорудулгазының чугула черин эдлээр ужурлуг.

Н. ИШУНИН,
Кызыл хоркүүскомнуң саң киллизиниң эргелекчизи.

АКШ-тың чазаанга Совет чазактың удурланыышкынының нотазы

Совет Эвилелинин кызыгаарынче америк шериг самолёдунуң агрессчи халдаашкынынга холбаштыр ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри А. А. Громыко АКШ-тың ССРЭ-де херектеринге тур бүзүреттирген Э. Фрпирске Совет чазактын нотазын май 10-да тывыскан.

Америк ужар-чүүлдүн агрессчи херектери-биле холбаштыр Совет Эвилелинин чазаа Американың Каттышкан Штаттарының чазаанга шиитпирлиг удурланыышкынын медеглеп тур. Бир эвес ындыг янзылыг өнчүк-чөңгээлерни катаптаар болза, Совет чазак харыы хемчегларни алыр апаар, ол хемчеглер дээш харыысалга өске чурттарга удур агрессияны кылган күрүнелериниң чазактарынга онаажыр деп нотада чугаалап турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң түңнел хуралынга май 7-де ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтүн медегээни, истёлгелерниң ылаптыг барымдаалары америк самолёттуң ужудуушкунунуң сорулгаларынга хамаарыштыр кандыг-даа чигининишкиннерни болдурбайн турар. Ук самолётту Совет Эвилелинин девискээриниң кырынга разведка болгаш диверсия ужудуушкунунга таарыштыр тускай дерип каан болган. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының үстүнде айытkан чугаазында айытканы ышкаш, ужудукчу Пауэрс дириг арткан болгаш Совет күрүнениң хоойлуларын өзугаар харыысалтага кирген турар.

Нотада айтып турары болза: ужудуушкунну АКШ-тың чазаанын айтыышкыны болгаш чөпшээрели чокка кылган дээр дугайында АКШ-тың күрүне департаментизиниң медеглели херек кырында боттуг байдалга дүүшпейн турар деп түңнелди ССРЭ-ниң чазаа кылган, чүге дээрге Совет Эвилелинге удур разведкалар кылырының чугулазын ол-ла медеглелде шынзыктырып турар. Ындыг төлээде америк самолёттарының шивишкинчи үүлгедиишкиннери АКШ-тың чазаанын чөпшээрели-биле болуп турдыр.

Тургустунуп келген байдалдарда даштыкы ужар-чүүлдүн кызыгаарлар үрээр чоруктарынга удур бүгү-ле эргежок чугула хемчеглерни алыр кылдыр Совет чазак бодунуң Чепсектиг Күштеринге шыңгыы дужаалды бээр апаар деп нотада чугаалап турар.

ССРЭ-те хамаарыштыр айыылдыг өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиишкиннерин соксадыры, «соок дайынны» соксадыры болгаш Совет Эвилели-биле базы сонуургалдыг өске-даа күрүнелер-биле улустарның манап турары улустар аразының шиитпирлеттинмээн айтырыгларын бот-бодунга таарыжыр үндезинге шиитпирлээрин дилээри улустар аразынга тайбынны деткиринин болгаш быжыглаарының эрге-ажыктарынга дүүшкен турар ийик дээрзин АКШ-тың чазаа кедизинде барып хүлээп көрген турарынга идегелди нотада илередип турар.

(СЭТА).

Чуртта эң күчүлүг электро-суугу

Липецк. Новолипецкиниң металлургия заводу чурттуң эң улуг металлургия бүдүрүлгелериниң бирээзи болуп бар чыдар. Чоокку чылдарда ооң күчүзү Магнитогорскиниң металлургия заводунуң күчүзү-биле деңнеп апаар.

Заводтуң электри-биле кан эзилдирер цехинде күчүлүг электро-суугуларны тургускан.

Чуруита: электро-суугуну башкарар черде кан эзилдирикчизи И. К. Базыкиниң ажылдап турары.

Фото Э. Евзерихиннии.
СЭТА-ның фотохрониказы.

Теве бүрүзүнден 6 кг дүк

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» колхозунуң Допчаа Дырлаа удуртkан 10 кижи колхозтуң 110 баш тевезин кыргыырын организастыг чоруткан. 660 кг дүктү кыргып алган болгаш теве бүрүзү 6 кг дүктү берген.

Теве кадарчылары С. Байр, К. Мендивот олар эки шынарлыг хей дүктү алыр дээш кызымак ажылдааннар. Кыргылдага колхозчу хереженнер Нарбит, Баазан, Хандыва болгаш комсомолчу Шура Ховаалыг олар хүнде 6—9 тевени кыргып, мурнакчы ажылдааннар.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Кылдынган тудуглар

Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозунуң тудугжулары чыл эгезинден бээр 18 чурталга бажыңын, 400 тонна тараа кирер складты, чазанылга черин, эмнелге салбырының 2 өрээл бажыңын тудуп дооскаш, ажыглалда барык киирген.

Тудугжулар чаа школаның тудуунуң сонгаларының таваанга чедир ханаларын туда берген, туйбу кылыр, даш белеткээр болгаш салыр аныктарның звенолары ажылдап турар. Р. Амзырай даш белеткээр нормазын хүнде 120—150 хуу, туйбу бүдүрүкчүзү Даңгаа хүнде ажыл нормазын 100—130 хуу күүседип келген.

К. САЛЧАК.

Чидиригге таварыштырбас дээш

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң хойжузу Г. Комбужап чоокку үеге чедир 142 төрээн хоюндан 142 хураганны, Ш. Шаалы 160 хойнуң 162 хураганын хорамча чокка алганнар. Ындыг-даа болза, шээр малдың чаш төлүнде хорамчалар бар болуп турар. Артельдин хойларының хураганнарындан 94 хураган аарыгдан хораан болгаш 168 хөй ара салган. Ол ышкаш хорамчага таварышкан анай—11, ара салган өшкүлер—46.

Хойжулар, мал ажылының тускай эртемниглери шээр малдың чаш төлүнүң хорап турар чоруундан боттарынга чогуур түңнелди кылгаш, ам төрүүр хойларның хураганнарын болгаш өшкүлериниң анайларын чаңгыс-даа чидиригге таварыштырбаза эки.

М. ЛАМА.

Улус чон бодунуң аас-кежиин дарганнап турар

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязы бодунуң ажылын чүгле үш хүннүн дургузунда үргүлчүлээн. Ооң ажылын бүгү делегейге, бүгү чурттарның парлалгазынга канчаардаа аажок улуу-биле үнелээн. Совет чуртун бедик ат-алдары, улустар аразының болуушкуннарының чорудулгазынга социализмниң күчүлүг салдары ында тодаргайы-биле илереп турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязынга Совет чазактың баштыны эш Н. С. Хрущевтүн чайыннанчак, байлак идеяларны болгаш боттуг материайдарны киирген илеткелинде ССРЭ-ниң амгы иштики болгаш даштыкы байдалының марксисчиленичи ханы анализи бердинген. Бистиң чуртувуска коммунизмниң тургузуушкунунда улуг чедиишкиннерни болгаш сорук киирикчи перспективаларны ол документилерде айытkан, делегейниң социалистиг системазының капитализм-биле тайбын экономиктиг чарыжынга ооң күштериниң өзүлдезин көргүскен, социализмниң бүрүн тиилээринге, социалистиг лагерьниң чурттарының тайбынга ынакшылдыг даштыкы политиказының тиилээринге быжыг бүзүрелди илереткен.

Совет чазактың иштики-даа база ол ышкаш даштыкы-даа политика талазы-биле ажыл-чорудулгазын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң үүлдүг деп көрген. Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ажыл төлевиринден тыртар үндүрүглерни соксадыр дугайында, бүгү ажылчыннарны болгаш албан-хаакчыларны алды-чеди шактыг ажыл хүнүнче шилчидерин 1960 чылда доозар дугайында чугула хоойлуларны, өртектериниң хемчээлин өскертир болгаш амгы үеде эргилдеде турар акшаларны чаа акшаларбиле солуур дугайында доктаалды сессия хүлээп алган. Дээди Советтин хүлээп алган хоойлулары болгаш доктаалдары—бүгү совет улустуң күзел-соруунуң илерээшкини болур. Ол хоойлулар болгаш доктаалдар политика, экономика талазы-биле бүгү делегейге аажок улуг ужур-дузалыг болур.

Фашистиг Германияны чылча шапканының болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынының тиилелгелиг доозулганының он беш чыл оюнга алдар болдурган байырладыг өзүлалды кылган үгер-бооларның дааштаашкыннары бистиң Төрээн чуртувустуң кызыгга май 9-та динмиреп үнген. Бүгү дайыннардан эң-не үрегдекчи бо дайынның доозулган сөөлүнде чүгле 15 чыл эрткен. А тайбын тургузукчу күш-ажылга совет улус кайы хире улуг түңнелдерни чедип албаан дээр! Бистиң чуртувус экономика талазы-биле делегейниң база бир эң-не күштүг күрүнези болу берген. Бистиң чуртувус кижи төрелгетенге бурунгаар, депшилгеже орукту айтып, тайбынның болгаш улустарның акы-дунмалышкы чоруунуң чөленгижи болуп турар.

Чеди чылдың бирги чылы—1959 чылда ышкаш үлетпүрүнүң, кедээ ажыл-агыйның, культураның хөгжүлдезинге, улустуң чаагай байдалын бедидеринге шак ол хире хөй үүлдерни моон мурнунда кажан-даа кылбаан бис. Дөрт айларның ажылының баштайгы түңнелдери болза чеди чылдың ийиги чылының планы база чедиишкинниг күүсеттинер дээрзин көргүзүп турар. Социалистиг экономиканың көдүрлүүшкүү, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн өзүлдези болгаш мөңнелгелерни көвүдедири —чоннуң амыдыралының деңнелин үргүлчү бедидеринин үндезини болур деп чүвени совет улус эки билип турар. Бо бүгү болза совет кижилернин чогаадыкчы бодалын хайныктырып, медерелин бедидип, энергиязын көвүдедип, бодунуң Төрээн чуртунуң чечектелиишкини дээш күш-ажылче оларны сорук киирип турар.

Коммунистиг партия биле Совет чазак улустуң чаагай байдалын бедидеринче СЭКП-ниң XXI съездизинин айытkан угланыышкынын амыдыралга чайгылыш чокка боттандырып турар. Улус чоннуң чаагай чоруунун дугайында сагыш салыышкын—социалистиг күрүнеиниң дээди хоойлузу болур.

Чоннуң чаагай байдалын бедидер талазы-биле чаа хемчеглер—ажылчы чоннарның улуг чаалап алыышкыны. Ол чаалап алыышкын бистиң чуртувустуң социалистиг хөгжүлдезинин бүгү төөгүзү-биле белеткеттинген. Быжыг болгаш чөптүг тайбынны, ажылчы чоннарның культуразын болгаш чаагай байдалын хандырып шыдаар аргалыг кара чаңгыс социалистиг ниитилелди ажылчы массалар тургузуп апкан турар аас-кежиктиг үениң келири ырак эвес деп, Совет эрге-чагырганың баштайгы айларының аар-берге үеэинде, кажан ажылчыннарның болгаш тараачыннарның аныяк республиказы аш-чутка хаара туттунган турда В. И. Ленин бижээн. Бо ленинчи ханы мерген угаангыр бодалдын шыннынын амыдырал бүрүнү-биле бадыткап турар.

Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ажыл төлевиринден тыртар үндүрүглерни соксадыр! Кайда, кандыг капиталистиг чуртка ону боттандырын болурул, кандыг буржуаз парламент ындыг чергелиг шиитпирни үндүрүп шыдаарыл? Ындыг буржуаз чурттар болгаш ындыг парламентилер турбаан-даа болгаш турбас-даа! Оларда капиталистиг күрүнелерниң бүгү-ле амыдыралы чондан тыртар үндүрүглер-биле үндезилеттинген.

Капитализмниң байдалдарында чурттуң национал байлаан улус чон эвес, а капиталистер башкарып турар. Буржуаз күрүнениң ажаалдатежээлинин бүгү-ле үүргези шыдажыр аргажок аар үндүрүглерге качыгдап турар ажылчы чоннарның эгиннеринге чүктеттинген. Бодунуң хөгжүлдезиниң бедик деңнелин чедип алган болгаш улустуң чаагай байдалын чүден-даа артык бедик тургузуп турар чүгле социалистиг чурт ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ажыл төлевиринден тыртар үндүрүглерни бүрүнү-биле соксадып болур.

Ажыл төлевирин эвээжетпейн турган, ажыл хүнүн кызырар! Кандыг буржуаз парламент ындыг шиитпирни үндүрүп шыдаарыл? Харын бир эвес ол, ындыг шиитпирни үндүрүп алган-даа болза, капиталист ооң кончаазынга каражаны бээр, ол шиитпирни күүседири чугула деп санап болур бе ынчаш? Өртемчейде ындыг капиталистер чок. Эң-не хөй дээн кончааларны алыр сорулгалыг капиталистиг бүдүрүлге ажылчы чоннарга ажыктыг кылдыр ол кончааларның эвээжээри-биле эптежип шыдавас. Чүгле социалистиг тургузуг ажыл хүнүн кызырарынче болгаш ажылчы чоннарның чаагай байдалын бедидеринче шын орукту оларга ажыдып берип турар.

Өртектериниң хемчээлин өскертир болгаш күштүг турар акшаларны чаа акшалар-биле солуур талазы-биле партияның болгаш чазактың айытkан хемчеглери совет рубльди улам быжыглап, социалистиг экономиканың чедиишкинниг хөгжүүрүнге, улустуң чаагай байдалын бедидеринге дузалаар.

Совет экономикада бодунуң хөгжүлдезинге негеттинип турар курлавырлар болгаш аргалар эгээрттинмес. Ол курлавырлар болгаш аргалар болза капитализмниң хамчыктарындан болгаш чөрүлдээлеринден хостуг социалистиг тургузугнуң алыс бүдүжүнде синниккен. Күрүнеде эрге-чагырга күш-ажылчы кижилерниң холунга турунда ниитиге ажыктыг бүгү-ле үүлдерни олар боттарының холдары-биле кылып шыдаарлар. «Совет улус—бодунуң салым-чолунуң бүрүн эргелиг өзүн, ол бодунуң аас-кежиин боду дарганнап, Төрээн чуртунуң күчүзүн боду быжыглап, бүгү ниитилелдиң болгаш ажыл-ишчи кижи бүрүзүнүң чаагай байдалын хүн келген тудум-на бедидип турар» деп эш Н. С. Хрущев чугаалаан.

Чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралының болурунуң мурнуу чарыында тургустунган, улустар аразының байдалы Н. С. Хрущевтүн илеткелинде болгаш допчу харыызында тодаргай чыыттынган. Совет даштыкы политика делегейниң ийиги дайынының улустар аразында байдалды хораннап турар артыышкыннарын чайладырынче, чепсеглеиишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрер дугайында дугуржулганы өске күрүнелер-биле кылырынче, ындыг арга-биле кижи төрелгетенни ракета-ядролуг дайындан камгалап алырынче, бүгү делегейге быжыг тайбынны, бүгү улустарның аразынга тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынны болгаш кады ажылдажылганы хандырарынче угланган.

Бистиң даштыкы политикавыс бүгү кижилерге тодаргай болгаш билдингир. Ынчалза-даа делегейде дүшкүүрлүг чоруктуң чавырлырынга шаптык чедирерин, чурттар аразында харылзаларны нарыыдадырын бүгү-ле аргалары-биле орадаажып турар күштер делегейде ам-даа бар. Кижи төрелгетенге кыжанып турар ол четкерлиг күштерни ССРЭ-ниң Дээди Совети сойгалап илередип, бүгү улустар-биле тайбың болгаш найыралдыг турарынче совет улустуң чайгылыш чок күзел-соруктуун көргүскен. Ракетаның бир адыышкыны-биле шылгарангай совет дайынчыларның дүжүр адып бадырганы самолёттуң шивишкинчи сорулгаларны күүседири-биле бистиң чуртувусче чоруткан АКШ-тың чагырыкчы белүктериниң бужар үүлгедиин эш Н. С. Хрущев сойгалап илереткен. Америк империализмниң кара сагыштыг бодалдарын база бистиң чуртувустуң тайбынга ынакшылдымын болгаш камгаланыр аргалыының күштүүн бүгү делегей бүзүреп көрген. Агрессорларның өнчүк-чөңгээ бүрүзү, тайбынның болгаш социализмнин күштеринге удур оларның халдаашкын бүрүзү моон-даа сонгаар шак ындыг согуушкунну алыр апаар. Тайбынны быжыглаары—улустарның эчис улуг сорулгазы, ынчангаш ол чедип алдынар-даа ужурлуг.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң шиитпирлери бистиң чуртувуста ажылчы чоннарны күш-ажылчы чаа-чаа эрсмаадырлыг чоруктарже сорук киирип турар. Совет Эвилелинин бүгү республикаларында болуп турары хөй кижи киржикчилиг митингилерге болгаш хуралдарга ажылчыннар, колхозчулар, интеллигенция Дээди Советтиң бешки сессиязының шиитпирлерин чаңгыс эп-сеткил-биле чүүлдүгүнүп, чеди чылдың онаалгаларын хуусаа бетинде күүседиринче чогаадыкчы күштерин мобилизастап турарлар.

Ам бо үеде партия, профэвилел, комсомол организацияларының, бистиң хөй-ниитивистин, парлалга, радио, телевидениенин, пропаганданың бүгү-ле чепсектериниң сорулгазы болза Дээди Советтиң бешки сессиязының материалдарын бүгү ажылчы чоннарга калбаа-биле таныштырып, коммунизм тургузуушкунунуң программазын күүседиринче оларның энергиязын көдүрүп үндүрери болур.

(Май 10-да «Правданың» мурнуку чүүлү).

УТКА ШЫНАРЛЫГ-ДАА, СОЛУН-ДАА, ХӨГЛҮГ-ДАА!

(Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозунуң клувунда)

Чурукта: Бора-Булак ховузунда хову турлаанда кызыл булунда трактористер М. Самбуу, К. Бады оларга библиотека эргелекчизи М. Өлчей чаа номнарны номчууру-биле берип турары.

НОМЧУУРУНГА ЫНАКТАР

Хайыраканда көдээ библиотеканың ном фондузу болгаш номчукчуларның саны чыл бүрүде өзүп турар. Бо чылын ном фондузу 4474 чедир өскен. Номчукчуларның саны беш чүс ашкан болгаш хүнүн-не библиотекага 30—40 кижи кээп турар. Хөй ном номчуп турар номчукчуларның саны өскен. Суурда көдээ интеллигенцияны санаваска колхозчулар Сат Даг, Биче-оол, Ооржак болгаш оон-даа өске идепкейлиг номчукчулар хөй.

Чугула кампаниялар үезинде библиотеканың ажылы колдуунда-ла хову турлаанче шилчиир. Ылаңгыя бо чазын Бора-Булак ховузунда хову турлаанда кызыл булунга чечен чогаалдың болгаш көдээ ажыл-агыйның номнарын чедирген бис. Солуннарның болгаш журналдарның чаа номерлерин аңаа хүнүн-не чедирип турар. Колхозчулар болгаш механизаторлар ажыл соонда кызыл булунга олурупкаш, оларның өөнүү, сүмелекчизи ном номчуурунга дыка ынактар.

Бо чылын колхоз баштаар чери библиотекага тускай делгем бажыңны бөөр деп турар. Аңаа таарымчалыг номчулга залын тургузар бис.

М. ӨЛЧЕЙ,
библиотека эргелекчизи.

ЫРЛАП ЧОР МЕН

Шаанда кежээки имир дүжүп хөөрү билек-ле эрги-каскы идик хепти сыртанырын сыртанып, дөженирин дөженип, эштирин эжингеш, чыдыптар мындыг чүве болгай. Шаанда ынчан кино, концерт деп сөстерниң сураан безин дыннавайн чораан чүве-дир ол. Амыдырал түренги, кандыг-даа культурлуг оюнтоглаа чок, мунгаргай, чалгаарынчыг эртип чораан.

Ам кежээки имир дүжерге биеэки ышкаш эвес. Улуг, биче-даа колхозчулар ажыл шагының сөөлүнде каас шевер кылдыр кеттиниптеш клубче далаштыг чоруптар. 73 харлыг ашак мен безин аныяксый бөөрдир мен. Ажылдан келгеш-ле чемненип алгаш, клубче чоруптар. Аңаа баргаш аныяктар-биле кады ойнап, хөглеп, чамдыкта концертке белетленир-дир мен. Концертке үнүп, чон мурнунга тыва улустуң ырларын элээн каш катап ырладым. Кыраан назыда аас-кежиин ырлап чор мен.

Үш чылда клуб чөвүлелиниң кежигүү болуп келдим. Ол дээрге хөй чонның даалгазы болгай. Ынчангаш ону ак-сеткилдиг күүседир апаар.

Сат ДАГ.

Көдээ Совет болгаш клуб

Бистиң колхоз чеди чылдың ийиги чылының бирги кварталында мал ажылының продуктуларын бүдүрер талазы-биле чамдык чедишкиннерни чедип алган. Бо дугайын эрткен чылдың бирги кварталы-биле бо чылдың бирги кварталын деңнээрге дыка ылгалдыг. Энир чылын бирги кварталда колхоз күрүнеге эът дужаваан болза бо чылдың баштайгы кварталында 18.300 килограммны дужаган. Эрткен чылдың бирги кварталында сүттүң ниити чыылдазы 7576 тонна турган болза бо чылдың бирги кварталында сүттүң ниити чыылдазы 11.523 тонна чедир көвүдээн.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир херекке эки көргүзүгну чедип ап турар малчыннарның саны көвүдээн. Ылаңгыя саанчы Зоя Кара-Сал, кадарчылар Матвеев, Бадыргы, Ургун-Назын, Чичил-оол, Доржу, хаван ажаакчызы Дугаржап, учётчик Сударев болгаш өске-даа хөй малчыннар бедик көргүзүглүг болганнар. Эрткен чылын тарылганы алды ажыл хүнүнде, бедик агротехниктиг деңнелге доскаш, күзүн оон байлак дужутту өстүрген — бир гадан ортумаа-биле 20 центнер дужутту алган. Бо чазын часкы тарылганы база-ла бедик агротехниктиг деңнелге, эвээш ажыл хүннеринде доскан. Күзүн оон эрткен чылдан кудулавас, харын-даа оон бедик дужутту алыр дээш демисежип турар бис.

Хайыракан көдээ клуву колхозчу ажыл-ишчилериниң культурлуг дыштанылгазының өзулуг одаа болу берген. Колхозчулар боттарының хостуг шактарын культурлуг өзубиле эрттирип турар апарган. Клубта бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмнериниң киржикчилери суурнуң чурттакчыларынга солун концерттерни үргүлүү көргүзүп турар. Ол бөлгүмнериң киржикчилериндеи тургустунган он кижи составтыг доктаамал ажылдап турар агиткультбригада бар.

Бистиң көдээ Совет клубтуң ажылын удуртуп, харыылап турар. Клубтуң 9 кижи составтыг чөвүлелин көдээ Советтиң күүскомунга бадылаан. Клуб чөвүлелиниң кежигүннери боттарының харыысалгалыг ажылын эки күүседип, клубтуң ажылының дугайында отчёдун көдээ Советке киирип турар. Бо чылын көдээ Совет бодунуң күүскомунга клубтуң ажылының дугайын ийи удаа чугаалажып көрген. Эрткен чылын клубтуң иштин дерип каастап, аңаа дериг-херексел садарынга колхоз баштаар чери биле көдээ Совет 28 муң түүнүг рубльди чарыгдаан. Бо чылын клубтуң дериг-херекселинге, каасталгазынга хереглээр акша-хөрөңгини база үндүрүп бөөрин шиитпирлеп алган бис. Чоокта чаа колхоз баштаар чери клубка 4 муң рубльди берген. Оон-биле бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмнериниң киржикчилериниң концерттерге кедер тоннарын, костюмнерин кылыр улуг өртектиг торгу болгаш кылын пөс материалын садып алган. Оларны ам даарадып турар.

Клубтуң бо чылгы септелгези колдуунда-ла доступ турар. Оон иштин бүрүү-биле малгаштап, чугайлап, удавас доозар. Шалазын тырып, даштыкы херим кажаазын шевергин кылдыр эде кылып турар. Келир кыжын одаары-биле 40 тонна хөмүр даш, 50 кубометр ыяшты бүрүү-биле белеткээн, клуб чанында сөөртүп эккеп алган.

А. ДИГИК,
Хайыракан көдээ Советтиң даргазы.

Ажыл бүдүнгүр, дыштанылга хөглүг

Бо чылын бодумга быжыглаан инек бүрүзүнден 1500 кг сүттү саап алырын хүлээнген мен. Ынчаарга бирги кварталда инек бүрүзүнден ортумаа-биле 307 кг сүттү сагдым. Ол дээрге мурнакчы саанчыларга деңнээрге шоолуг эвес-тир. Ынчалзажок чамдык инектер чоокта чаа төрээш, ындыг болган. Ам эки ажылдап турган ону черле күүседип болур арга бар.

Бодумнуң хостуг шагымны шын ажыглаарын оралдажып чоруур мен. Ону ынчалдыр ажыглаарының бүгү-ле аргалары бисте бар. Саанчы өөрүм кыстар-биле клубка чаа кино болурга оларның чангызындаа көрбейн барбас бис. Ону ыяавыла көрүп, оон дугайын чугаалажыры бистерге чаңчыл апарган.

Бисте саанчылар колдуунда-ла аныяктар. Шуптувус клубта бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмүнүң ажылынга идепкейлиг киржип турар бис. Мен аңаа ийи чыл ажыг киржип тур мен.

Колхоз төвүнге болгаш хову турлагларынга сөөлгү болган концерттерге «Дидим салгын», «Чүү бодааш болчаан үстүн» деп ырларны ырлаарымга көрүкчүлер диниттиг адыш часкап, эки үнелээннер. Ам болур концерттерге, ылаңгыя боттывынгыр уран чүүл көрүлдезинге чон мурнунга чаа ырларны ырлап үнер мен. Мээң өөрүм саанчы кыстар Иргит Көк, Оля Куулар, Сарыглар Күнзеп база-ла концерттерге ырлап, чоннуң макталын чаалап ап турарлар.

Саанчы **Зоя КАРА-САЛ.**

Көрүкчүлер идепкейжээн

1957 чылда Хайыракан суурга колхозчулар боттарының күжү-биле улуг делгем клубту тудуп алганнар. Ынчангаш суурнуң чурттакчыларынга кино көөр талазы-биле таарымчалыг байдал тургустунган. Ынчалза-даа баштайгы үеде чамдык улуг назылыг чурттакчыларның кино көөрүнге сонуургалы ындыг кончуг эвес, колдуунда-ла аныяктар кээр турган. Кинода чогум чүүн дугайын чугаалап турарын билбезиндеи чамдык улуг назылыглар аңаа барбайн турары билдине берген. Ынчангаш клуб чөвүлели болгаш колхозта партия организациязы кино көөрүнче колхозчуларны калбаа-биле киириштирер сорулга-биле кинонуң кижизидикчи ролюнуң, оон ажык-дузазының дугайында чон ортузунга тайылбыр ажылдарны чорударын шиитпирлээш, кино организаторларны тургускан. Мени кино организатор кылбышаан, кинода чүүн дугайын чугаалап турарын тайылбырлаарын база даасскан.

Бо ажылга ам 4 чыл ажып тур мен. Улуг-даа, биче-даа колхозчуларның ам кино көөр талазы-биле идепкейн бедээн. Бистиң клубта кино неделяда улуг улуска 5 катап, хүндүсү уруглар сеансылары 2 катап болуп турар. Мен кино организатор болганымда кино эгелээриниң мурнунда ында чүүн дугайын көргүзүп, чугаалап турарын көрүкчүлерге билдингири-биле тайылбырлап берип турар мен. Чаа кинолар баштай кожавыста 2 км хире черде Чадаана хоорайның кинотеатрынга үнген соонда оон бистиң колхозтуң клувунга кээп үнер. Оларны баштай Чадаанага барып көрүп ап турар мен. Оон башка оон дугайын чонга тайылбырлаары бергедей бээр-ле болгай. Бир эвес көрүп четтикпейн барган болзумза ол кинонуң дугайын бижээн допчу тайылбырны кинопрокаттан азы райкүүскомнуң культура килдизинден алгаш, номчуп алыр мен. Ол дугайын солуннардан база номчуп ап болур.

Сөөлгү үеде көрүкчүлериниң саны көвүдеп, кино көөрүнге идепкейжээн чорук колхозчуларның культуразының бедээниниң херечизи болур. Колхозчу кырганнар: Коңзанмай, Сереэ, Ичин-Хорлуу оларның клубта кино көрүп орарын бо-ла көрүп болур.

М. ОБУС,
кино организатор.

Чурукта: аныяк колхозчу өг-бүле. Ховалыг Сарыг-оол болгаш оон кадайы Ховалыг Барынзаа оларның ажыл шагының сөөлүнде чаа солунну номчуп орары.

Он сес чыл дургузунда

Ынчан аныяк оол бызаанчыга тыва, моол аялгаларны ырлады бөөрге кожаларында өглериниң ишти оон чанынга чыглып келгеш, оолдуң ойнаарын магадап, курраг чук-биле чагган каракка көзүлбес чыгам хылдарның дүрбүжүүшкүнүнден ужугун үнүп турар ырларны таалап дыннааш туруптар турган. Хөгжүмчү оолдуң дугайы чүгле кады өглерге эвес, харын ыраккы аалдарга билдингир турган. Дамдыңның хары ынчан он турган. Оон хөгжүмге салымчаланныы бичезиндеи-не билдине берген. Баштай ол шериг албанынга келирге хөгжүм кезээнге киирип каан. Шеригге үш чыл дургузунда дошпулуур, мондалина, үрер хөгжүмнү эки ойнаптар кылдыр өөренип алган.

Сөөлзүредир 1942 чылда тыва национал театрның чанында театр училищезинге хөгжүмчү болуп ажылдавышаан, өөренип кирипкен. Дөрт чыл болганда училищени чедишкинниг доскаш, ол-ла театрга ажылдап артып калган.

Элээн каш чылдар эрткен соонда тускай өртемниг хөгжүмчү кижилериниң чедишпейн турарын билгеш, база бодунуң эртемин өскелерге дамчыдып бөөрі-биле Чөөн-Хемчик райкүүскомнуң культура килдизиниң эргезинге чедип келген. Ол Чадаананың Культура бажыңынга уран-чүүл удуртукчузу болуп, хөгжүм бөлгүмүн удуртуп, ортумак школага хөгжүм башкылап, хөй чылдар иштинде улаштыр ажылдап келген.

Үш чыл бурунгаар районда багай ажылдыг клуб — Хайыракан көдээ клувунуң ажылын экижидер сорулга-биле ону оон эргелекчизинге томуйлаан. Кара-Сал Дамдың бөгүнге чедир-ле ол клубта ажылдап турар. Аңаа эргелекчилеп келгеш, ону областа эки ажылдыг көдээ клубтарның бирээзи кылдыр тургузуп шыдаан.

Кара-Сал Дамдың тыва улустуң хөгжүм херекселдеринге колдуунда хөй кезиинге эки ойнап билириндеи аңгыда, баян, аккордеон, гармошка болгаш мондалина, дошпулуур, домбра, гитара дээн ышкаш үүлдерге база ойнап билир. Ол бодунуң талантызын аныяктарга дамчыдып, чамдык кижилерни хөгжүмге ойнап билир кылдыр өөреткен. Оон хары ам 48. Ол музыка талазы-биле билиин үргүлүү бедидип турар. Ам ол клубта ажылдавышаан, Чадаананың музыка школазында өөренип турар.

Т. САЯН-ООЛ.

Партия организациязының кол даяныр чери апарган

«Амгы үениң байдалында партийжи пропаганданың сорулгаларының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын бистиң колхозта партия организациязынга чугаалашкан. Чон ортузунга масса-политиктиг болгаш культурамассалыг ажылдарны эжидериниче угланган тодаргай доктаалды аңаа хүлээп алган.

Амгы үеде колхозта партия организациязының агитаторлары, активтери, колхозта көдээ клуб улуг күш болуп ажылдап турар. Ылаңгыя клуб көдээге агит-массалыг ажылдың өзулуг төвү болуп, бодунуң ажылын колхозтуң мурнунда салдынган сорулгалар-биле холбаштырып, колхоз баштаар чери, көдээ Совет болгаш партия, комсомол организацияларыбиле кады сырый харылзааны тургускан. Клубтуң иштин көрүштүг кылдыр каастап шимээн, үргүлүү арыг-шевер чыдар. Колхозтуң чеди чыл планының кол-кол санныарын диаграммада чараштыр бижээш ында аскан. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чеди чыл планының дугайында диаграмма-чуруктар база бар.

Хову турлагларында болгаш фермаларда тускай кызыл булуннарны тургускан. Чаа номнарны болгаш солуннарның, журналдарның чаа дугаарларын оларга үргүлүү чедирип турар. Колхозта партия эге организациязының «Коммунист» деп хана солуну болгаш колхоз бүдүргезинниң мурнакчыларының чуруктарын клубта аскан хүндүлел самбыразы бар. Чамдык хожудаңгай кижилериниң медерелинде өргиниң артыышкыннарын узуткаарының талазы-биле партия эге организациязы көдээ клуб-биле кады улуг ажылдарны чоруткан. Сарыг шажынның мегезинниң дугайында лекцияларны клубка хөйү-биле организастап, олче чонну тускай чалалга билеттер-биле чалап турган. Оон түннелинде шажыңга чүдүп чораан чамдык улуг назылыг кижилер ам оон шуут хоорлуп, оон хоозун мегезин биле берген.

Чүгле бо чылдың апрель айда безин янзы-бүрү темаларга беш лекцияларны болгаш хөй санныг беседаларны, номчулгаларны клубка организастап эрттирген. Бо чылын клубка он ажыг лекция номчуттунган. Оларның аразында СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң түннелдериниң дугайында, эш Н. С. Хрущевтуң АКШ-ка, Чөөн Азия чурттарынга, Францияга чораанының дугайында, бүгү делегей байдалының дугайында лекцияларны номчаан. Школа директору эш Хунай-оол болгаш башкы К. Март-оол олар колхозчуларга культурлуг аажы-чаң дугайында лекцияларны номчаан. Чоокта чаа школа башкызы эш М. Обус картофель болгаш ногаа аймаының кижиге ажык-дузазының дугайында беседаны чорутканын колхозчулар дыка сонуургаан. Лекция номчулгазын чамдыкта кино көргүзүү-биле кады көргүзүг материалының орнунга ажыглап турар. Кукурузаны канчаар тарып, ажаарының дугайында лекцияны кылып тургаш кино журналдарны ажыглаан.

Бо чылдың бирги кварталында янзы-бүрү темалыг дыштанылга кежээлерин болгаш мурнакчы хойжу Ооржак Кунгуракка тургаскааткан кежээни эрттирген. Тематиктиг кежээлер база болуп турар. Ылаңгыя колхоз чеди чыл дургузунда кандыг болурунуң дугайында дыка солун кежээ болган. Колхоз даргазы эш Ревнюк колхозтуң чеди чыл планының дугайында илеткелди кылган. Чугула кампания ажылдарының үезинде клубтуң ажылы колдуунда-ла хову турлагларынче шилчиир.

Клуб бодунуң ажылын чорударда 30 ажыг кижи составтыг активке даянып турар. 9 кижиден тургустунган клуб чөвүлели бар. Олар боттары тус-тус хүлээлгелиг. Чижээ, школа директору эш Хунай-оол — лекция, беседа чорударын, Кара-Сал—культура-массалыг ажылдарны харыылаар, колхозчу Ай-Хаа—кино организакчызы, башкы Бады-Доржу—уруглар-биле ажыл чорудар болгаш оон-даа өске кежигүннер тускай даалгаларлыг. Клубтуң уран чүүл удуртукчузу эш Дамдыңның эки ажылы областа билдингир. Клуб чөвүлелиниң хуралын айда ийидеи өөрүн эвес эрттирип, аңаа чугула айтырыгларны чугаалажып көөрде колхоз даргазын, партия эге организациязының секретарын үргүлүү киириштирип турар.

Клубта ырның, шиниң, танцының, хөгжүмүнүң бөлгүмнери доктаамал ажылдап, оларда 50 ажыг кижи киржип турар. Бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмнериниде улуг, биче назылыг колхозчулар, көдээ интеллигенция болгаш партия, совет ажылдакчылар идепкейлиг киржип турар. Чижээ, школа башкызы Кимаа Март-оол, 73 харлыг колхозчу Сат Даг, тудугжу Чүдүймаа, саанчылар Зоя Кара-Сал, Оля Куулар, Иргит Көк, школа директору Хунай-оол болгаш оон-даа өске хөй кижилер бөлгүмнериниң идепкейлиг киржикчилери. Бо чылдың бирги кварталында бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмнериниң киржикчилери хову турлагларынга, фермаларга, кожазында колхозтарга 10 ажыг концерттерни көргүскен.

Көдээ клубтуң чанында бажың ажылының талазы-биле бөлгүм база бар. Башкы эш Барахтаеваның удуртулгазы-биле колхозчу херээженнер хлеб быжырарын болгаш амданныг чемнерни кылырынга, дааранырынга, янзы-бүрү үүлдер аргыырынга өөренип турарлар. Клубтуң сценазыңга чаңгыс көжеге шиилерден аңгыда улуг шиилерни көргүзерин база шенеп турар. «Малиновкага болган кудадан» үзүндүүнү көдээ артистер чедишкинниг ойнап күүседкен. Агиткультбригада амгы үеде ховунуң ажыл-ишчилеринге лекция, беседаларны чорудуп, концерт көргүзүп, агитхуудустарны үндүрүп чоруп турар.

Кол чүүл болза культура-массалыг ажылдың дээштиг болуру, ону ажыл-агый сорулгалары-биле сырый холбаштырары болгай. Бо талазы-биле чамдык таарымчалыг үүлдер бар. Ылаңгыя колхоз тараа культураларының тарылгазын кыска хуусаада бедик агротехниктиг деңнелге доосканы дээш Май 1-ниң байырлалында СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир кызыл тугун алган. Ам кукурузаның болгаш ногаа культураларының тарылгазын чорудуп турар. Бо херекке клубтуң агитбригадазының үлүү база кирип турар.

Хөй-ниитиниң корум-чурумун улам быжыглаар сорулга-биле клуб чанында эш О. Доржуга удурткан улусчу дружинаның кежигүннери эки ажылдап турар. Дружинаның кежигүннери клубка кежээниң-не дежурныйлап турар.

Көдээ клуб болза чон ортузунга культура-массалыг болгаш масса-политиктиг ажылдарны чорудар талазы-биле колхозта партия организациязының кол даяныр чери болу берген.

Ылаңгыя амгы үеде клубтуң болгаш библиотеканың ажылдакчылары ССРЭ-ниң Дээди Советиниң V сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелин болгаш аңаа хүлээп алган өске-даа материалдарны колхозчуларга калбаа-биле таныштырарынче кол кичээнгей салып турарлар.

М. БОПУУ,
партия организациязының секретары.

Чурукта: көдээ клубтуң бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмүнүң киржикчилериниң хову турлаанда колхозчуларга, механизаторларга концерт көргүзүп турары. «Аржылым» деп кожамыкты колхозчу кыстар ырлажырга Дамдың биле Оля Куулар (оң талазында) оларның национал хөгжүм-биле үдеп олурары.

Фотолар **В. Лутиовтуу.**

«Америк агрессорлар улустарның судунуң мурнунга турар апаар»

• • •

Грек реакцияның база бир чөңгээзи буурап дүшкен

• • •

АКШ-тың күрүне секретарының ыят чок медеглели

Бухарестиге чечектер салыышкыны

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Тиилелгенин байырлалынга холбаштыр Румынияның хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш, фашизмге удур демиселге өлген маадырларның тураскаалының, а ол ышкаш акы-дүнма румын улусту хостаары дээш демиселге өлген совет дайынчыларның тураскаалының баарына чечектер салыышкыны май 9-та аңаа болган.

Чечектерни Румын ажылчын партиянның Төп Комитединден, РУР-нуң Министрлер Чөвүлелинден, Национал улуг хуралының Президиумундан, дипломаттыг корпустан, чепсектиг күштерниң министерствозундан, Бухарестиниң хөй-ниити организацияларындан болгаш улуг бүдүрүлгелерниң коллективтериндеп аппарып салгылаан.

Совет дайынчыларның хөөрелериге болгаш тураскаалдарының баарына чечектер салыышкынының өзулалын Румын Улус Республиканың өске-даа хоорайларына болгаш суурларына база чоруткулаан.

Бетховенниң бажының өртедипкен

БОНН. (СЭТА). Улуг немец композитор Бетховенниң төрүттүнген черинге тургустунган бажың-музейин—Бонн хоорайның эң үнелиг культуразын май 9-та өртеткен.

Өрттүң түңнелинде музейге улуг хогарал таварышкан. Бетховенниң өг-бүлезинин бажың херекселдери болгаш композиторнуң бижимелдери кадагалаттынып турган өрээл бүрүнү-биле өртенип калган.

Мурнуу-вьетнам эргечагыргаларның үүлгедии

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнамның Демократтыг Республиказының агаар кызыгаарларын Мурнуу Вьетнамның эрге-чагыргаларының самолёдунуң үрээнинге удурланып турарын Вьетнамның улусчу шериниң дээди командылалының харылзаа албаны Вьетнамда хайгаарал болгаш хыналда талазы-биле делегей комиссиязынга илереткен. Бо болза кызыгаарны сес удаа үреп турар дээрзин харылзаа албаны медеглээн.

Бүгү англичаннарның күвели

ЛОНДОН. (СЭТА). «Ядролуг чепсектин дузазы-биле тударының» политиказы дээр чүведен ойталаарынче англи чазакты кыйгырган «Социализмниң тиилелгези дээш» деп бөлүктүн медеглелин Лондонда парлап үндүрген. Медеглелде онзалап демдеглээнинден алырга, ол политиканың буступ дужериниң чайлаш чогу улам-на тодарап турар.

НАТО-ну болгаш Варшава керээзин күш чок болдурза азы халдашпас чоруктун кайы-кайызынга, айыыл чок болурунуң база Европага атом чок зонаны тургузарының керээзи-биле солуза чогуур ийик деп медеглелде айыткан. Медеглелдиң авторлары «Каттышкан Нациялар Организациязының уставын хажык чокка боттандырарын негээннер. Бүрүн контроль болгаш инспекция турда чепсегленишкинни улуг-биле дужурерин эгелээри эргежок чугула. Өске айтырыглар талазы-биле дугуржулгалар чардынарын манавайн, ядролуг чепсектен ойталаза чогуур» деп олар медеглээн.

«Лейбористиг партия үстүнде принципти ам шуут деткиир ужурлуг. «Биетиң бодап турарывыс ёзугаар алырга, ол принципти боттандырарын бүгү чурт күзеп турар» деп медеглелдиң авторлары бижээннер.

Америк чазакты буруудадыышкын

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Совет Эвилелинче шпиончу самолёттар чорудуп турганын күрүне департаментизи албан ёзузу-биле хүлээп көргенин айытпышаан, сенатада демократтар баштыңының дузалакчызы Мэнсфилд болза, америк самолёттар ужуткан дугайында улуг харыысалганы Каттышкан Штаттарның чазаа хүлээр ужурлуг деп медеглээн. Чазактың составында бодунуң эргезин ажыглаш, президентиниң чорудуп турары тайбың политиказынга удур хөделип турар орган азы органнар бар дээрзинин дугайын департаментинин медеглели херечилеп турар деп ол онзалап демдеглээн.

Буурап дүшкен судтаашкын

АФИНЫ. (СЭТА). Май 9-та Салониккиге «Авги» солунну судтаары доозулган. Ол судтан солунну буруудадып турар үүлдерни үндезин чок деп көргеш, херекти көөрүн соксаткан.

Ол демократтыг солунну судтай бергенинин чылдагааны—1960 чылдын январьда Серра районунуң шахтёрларының ажыл соксадыышкынын камгалап бижээн үүлү болган.

Ол судту ук черниң асфалиязының (политиктиг полициязының) «Авги» солунну «хоп-меге таратканы» дээш буруудадыышкынынга үндезилээш, оон начальнигиниң негелдези-биле эгелээн турган.

АКШ-тың күрүне секретарының медеглели

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Май 9-та Американың Каттышкан Штаттарының күрүне секретары Гертер медеглел кылган. Ол медеглел шпиончу медээлерни чыыр сорулга-биле америк самолёттун Совет Эвилелинче өнчүк-чөңгээлиг ужудуушкунунуң дугайында айтырыг талазы-биле күрүне департаментизиниң мооң мурнунда медеглелинге «немелде болгаш тайылбырлал» болур деп Гертер чугаалаан.

Каттышкан Штаттарның күрүне секретарының медеглели болза шпиончу медээлерни чыыр сорулга-биле өске күрүненин күрүне кызыгаарын үрээр чорукту дүрүмчүдер, ону агартыр талазы-биле ажык оралдажыышкын болур.

АКШ-че «хеп-хенертен халдаашкынның болгаш агрессияның доктаамал кыжаныышкыны» турып турар деп хоозун үүлге чылдагааннап алгаш, Каттышкан Штаттарның чазаның хүлээлгези болза «ол айыылдыг чорукту чавырылдырар болгаш болдурбас дээш бүгү-ле болдунар хемчеглерни чангыс талалыг чурумбиле алыры болур» деп Гертер бадыткаан.

Амгы бо республиканчы чазактың турып келгениниң эгезинден тура-лаа (1953 чылдан бээр.—Ред.) «Каттышкан Штаттарны хеп-хенертен халдаашкындан камгалаарынга эргежок чугула медээлерни бүгү-ле болдунар аргалар-биле чыыр» деп айтыышкынны президентиниң бергени медеглелде чугаалаттынган.

Медеглелде оон ынай чугаалап турары болза: ол айтыышкынны күүседир төлээде Каттышкан Штаттар үүл-бүрү хевирлиг хайгаарал ажылдарын чорудуп турар. Оларның-биле кады «агаардан чурукка тырттырарын калбаа-биле ажыглап турар». Өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиишкинни Парижке бедик деннелге болур чөвүлел хуралга уткуштур өжегээр кылганының барымдаазын чажырарын оралдашкаш, күрүне секретары «совет девискээрже ханыладыр ужуп кирген самолёт-биле таварылга Парижке болур чөвүлел хуралга хоралыг болбас» деп хоозун бадыткаашкынны кылган.

Гертерниң медеглелининиң дугайында америк парлалга

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Дейли Ньюс» болгаш «Нью-Йорк миррор» солуннар АКШ-тың күрүне секретарының чаа медеглелин дүвү-далашбиле бирги арыннарынга улуг үүжүтерлиг кылдыр парлаан. «Нью-Йорк Миррор» солуннуң бижээни: «Бистер шпиончу ужудуушкуннарны соксатпас бис деп Гертер медеглээн».

Оон алаан соонда парлаттынган «Нью-Йорк таймс» солун бирги арынга мындыг эгени парлаан: «Америк шпион самолёттарның ажыглаан турары баззаларже ракеталыг халдаашкыннар дугайын Хрущев сагындырып турар; А. Гертер ужудуушкуннар ургүлчүлээр деп айтып турар».

Чехословак алчин черинге Н. С. Хрущевтүн чүве чугаалаанының дугайында медеглели алырының мурнуу чарында Гертер медеглел кылган деп ук солуннуң корреспондентизи Джорденниң Вашингтондан кылган медеглелинде айыткан.

Чехословак Республика. Брно хоорайда Кызыл Шериг деп аттыг шел.
Чехословак телеграф агентилелиниң фотозу.

СТАРТЧЕ МИЛЛИОН-МИЛЛИОН КҮШ-КУЛЬТУРЖУЛАР ҮНЕР

(РСФСР-ниң Спорт ниитилелдериниң болгаш организацияларының Эвилелиниң президиумунуң даргазы К. В. Крупин-биле беседа)

1960 чылдың чайгы спортчу сезонунда Россия Федерациязынга дыка хөй болгаш улуг маргылдаалар болур. Спортка миллион-миллион күш-культуржулар киржир.

Бүдүрүлгелерниң, тудугларның, албан черлериниң коллективтериниң бүгү-россия спартакиадазынче улуг кичээнгейни салып турар. 3,5 миллион ооллар, кыстар спорттун чеди хевирлеринге: чиик атлетикага, гимнастикага, сугга эштиринге, чадаг-тергеге, аар атлетикага, баскетбол болгаш хол-бөмбүүнге маргыжар. Спартакиаданың түңнел маргылдаазы июльдуң төнчүзүнде болур.

Россия Федерациязының колхозтарының, совхозтарының, СТС-ниниң коллективтериниң спартакиадазы оондаа артык массалыг болур. Аңаа 4,5 миллион көдээ спортчулар киржир. Бо спартакиаданың программазында аар, чиик атлетика, чадаг-терге, хол-бөмбүү болгаш өске-даа хевирлерниң маргылдаалары кирип турар.

Ол ышкаш бо чайын аныктарның бүгү-россия комплексилиг маргылдаазы спорттун 19 хевириниг болур. Бүгү-россияның ийиги студентилер оюннарының программазын ёзугаар спорттун 17 хевириниг чурттун 387 дээди өредилге черлериниң студентилериниң командалары маргыжарлар.

Суг спортунуң талазы-биле бир-ле дугаар чорудар Поволжьениң спартакиадазы дээр маргылдаалар солун болур. Ол улуг хемниң унунда турар автономнуг республикаларның, областарның, хоорайларның спортчулары сугга эштиринге, хемелээринге, бедиктен сугже халыырынга, парустуг спортка маргыжар. Ол спартакиада июль 29-тан август 4-ке чедир Сталинградка болуп эртер.

Калинин—Ленинград—Калинин хоорайларның аразынга хөй хүннер иштинде болур бүгү-россияның чадаг-терге маргылдаазынга областар, крайлар, автономнуг республикалар командаларындан аңгыда улуг-улуг бүдүрүлге черлериниң командалары база киржир. Бо маргылдаа дыка солун болур, чүге дээрге, аңаа республиканың эң дээре чадаг-тергечилери киржир.

Бо чылдан эгелеп Россия Федерациязының 74 бут-бөмбүүнүң командалары «Б» класска девискээр аайы-биле 5 кезек үстүп алган ойнап турар. РСФСР-ниң кубогу дээш маргылдаа улам массалыг болур. Кубок дээш бүдүрүлгелерниң, тудугларның, демир орук белдирлериниң, колхозтарның, совхозтарның 14 муң командалары ойнаар.

Спорттун национал хевирлерин сайзырадырынче улуг кичээнгейни салып турар. Ыраажы Сонгу чүк районнарының спортчулары Салехард болгаш Анадыр хоорайларга чыглып келирлер. Олар тускай хемчээн каан черже балдыны часпайн октаарынга, иви сыдымнарынга, иви чарыштырарынга, национал хүрешке болгаш өске-даа хевирлерге маргыжарлар. Спорттун национал хевирлериниң маргылдаалары Усть-Орда болгаш Казань хоорайларга база болур.

Россия Федерациязының спортчулары улустар аразының маргылдааларынга база киржир. Польша болгаш РСФСР-ниң спортчуларының чиик атлетика маргылдаазы июльдуң төнчүзүнде Тула хоорайга болур.

(СЭТА).

ДЕЛЕГЕЙГЕ БИРГИ ЧЕР ДЭЭШ ХӨЛ-ШЫДЫРАА МАРГЫЛДААЗЫ ХАГДЫНГАН

М. Таль—делегей чемпиону

Хөл-шыдыраа талазы-биле делегейге бирги чер дээш гроссмейстерлер Михаил Ботвинник болгаш Михаил Таль оларның аразынга болган маргылдаа май 10-да Москваның Пушкин аттыг театрынга хагдынган.

...Президиум столунда делегей чемпиону гроссмейстер Михаил Таль болгаш делегей чемпиону чораан Михаил Ботвинник, делегейниң хөл-шыдыраа федерациязының төлээлекчилери, совет болгаш даштыкы шыдыраачылар. Маргылдааны эрттирер талазы-биле оргкомитеттиң даргазы, ССРЭ-ниң спорт ниитилелдериниң болгаш организацияларының Эвилелиниң Төп Чөвүлелиниң даргазы Н. Н. Романов байырлыг хуралды ажыткан. Тиилелгени чедип алганы дээш Михаил Тальга эш Романов байыр чедирген. Хөл-шыдырааның делегей чемпиону атты 12 чыл иштинде тудуп, совет хөл-шыдыраа школазын бүгү делегейге төлээлекчилеп келген Михаил Ботвинниктиң улуг ачы-хавыязын Н. Н. Романов база демдеглээн.

Маргылдааның судьязы делегей гроссмейстери Гедеон Штальбергтин (Швеция) чугаалааны болза:

— Үр болгаш чидиг демисел төнген, ам бисте делегейниң чаа чемпиону тывылган. Михаил Таль кайгамчык тиилелгени чедип алган. Ол маргылдааны 12,5:8,5 санга удуп алган. Таль 6 салыгны уъдуп, 13 салыгны хайым кылган. Ботвинник 2 салыгга уткан.

Делегейниң хөл-шыдыраа федерациязының мурнундан оон оралакчы-президентизи Марсель Берман сөс алган. Ол чаа доозулган маргылдааны кайгамчыктыг шыдыраачыларның маргылдаазы деп адавышаан, ону бүгү делегейниң шыдыраачылары харагалаап турган деп чугаалаан. Михаил Тальга изиг байыр чедирбишаан, Тальдың чедип алганы бедик ат моон сонгаар оон төлептиг болурун база хүлээдип турар деп Марсель Берман медеглээн.

Швецияның хөл-шыдыраа федерациязы М. Ботвинникти алдын медаль-биле шаннаан, ол дээрге шыдыраачы кижиге хүндүлүг шаннал болур деп Ботвинниктиң ачы-хавыязын чугаалап турган оралакчы президент медеглээн.

Шаннаалды тыпсыры эгелээн. Михаил Таль шаннал тыпсыр черге үнүп келген. Марсель Берман оон хөрээнге алдын медальды кадаан, Гедеон Штальберг-биле кады кезээде ногаан бүрүлүг ыыштың бүрүлериндеп өрүп кылган шаннаалды оон мойнунга кедирген.

— Делегейниң хөл-шыдыраа федерациязының мурнундан Михаиль Тальды (Совет Эвилели) делегейниң хөл-шыдыраа чемпиону деп чарладым деп Марсель Берман чугаалаан.

Делегей чемпиону Михаил Тальга Совет Эвилелиниң хөл-шыдыраа федерациязының даргазы Владимир Алаторцев, Болгарияның хөл-шыдыраа федерациязының төлээлекчизи Захарий Станчев, Польшаның хөл-шыдыраа федерациязының төлээлекчизи Владислав Литманович, Латвияның хөл-шыдыраа федерациязының даргазы Фриц Рокпелнис олар байыр чедиргеннер.

Чыылганнарның мурнунга Михаил Таль чүве чугаалаан. Байыр чедирген бирги сөстерин ол, бодунуң чап чаагы-ла адаанажыкчызы болгаш башкызы, делегей чемпиону чораан М. Ботвиннике тураскааган.

(СЭТА).

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Агрессорларга шыңгыы сагындырыг

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИН ДИДИМ БОЛГАШ БЫЖЫГ ТУРУЖУНГА УЛУСТАР БАЙЫР ЧЕДИРИП ТУРАР

Разведка кылыр сорулгалыг самолётту Совет Эвилелиниң девискээринче чоруткан америк аг-шеригниң өнчүк-чөңгээзин делегейниң дешилгелиг хөй-ниитизи ханы киленнеп турар.

Америк самолёттун Совет Эвилелиниң агаар делгеминче шургуп кириишкининиң фактызы чүгле америк империализмниң агрессчи шынарбудужун эвес, харын оон кем-буруулуг аргаларын база сойгалап илередип турар-дыр деп, Кыдаттың «Жэньминь жибао» солуну бижээн. АКШ-тың күрдепартаментизинин баштайгы медеглелинге хамаарыштыр бо солуннуң бижээни болза: бир тээ самолёт андара аттырган, ужудукчу өлген болганда, ол барымдаага удурланып болур деп, Вашингтон илергей-ле кордал салып турган-дыр. АКШ-тың күрүне департаментизинин америк самолёт Совет Эвилелиниң девискээринге шериг талазы-биле шпион медээлерни чыып чораан деп чүвени хүлээп көөр ужурга таварышкан, ынчалзажок агартыышкынга чаа барымдааларны тыварын оралдажып турар дүжүметтериниң ийиги медегдели ол медеглелдиң чогаадыкчыларын улам-на чүдек-бужар үүлге таварыштырып турардыр деп бо солун бижээн. АКШ-тың күрүне департаментизинин бо янзылыг шпиончу ажыл-чорудулгазы Совет Эвилелиниң «онза чажыт үүлдериндеп дүрүм ёзугаар национал камгалалдың хемчээ» кылдыр көргүзер дээр оралдажыышкыны «ужар чөпшээрел бердинмээн турган» дээр хоозун бодалды бүрүнү-биле сойгалап илередип турар-дыр. «Национал камгалал» деп чылдак-биле өске күрүнелерге удур шпион ажыл-чорудулганы ажыы-биле кылыр болгаш оларның агаар делгемнеринче шургуп кирер чорукту АКШ бодунга чүдек-бужар чүве кылдыр санавайн турар чорук бодунче кичээнгейни эялдирип турар. АКШ ындыг чүдек-бужар чүвени баштайгы улаа эвес, харын ол үүлдерни үргүлчү кылып турарын демдеглээри эргежок чугула.

АКШ-тың өнчүк-чөңгээчи үүлгедиглери соок дайынны күштелдирериниң ажык оралдажыышкыны болуп турар дээрзин Албанияның «Башкими» солуну онзалап демдеглээн. Ындыг политика тайбыңның хөрээнге болгаш улустарның салымчолунга улуг айыыл болуп турар. Совет Эвилелиниң агаар делгеминиң кызыгаарын үрээн америк самолёткa таварышкан салым-хуу кандыгдаа агрессорга шынгыы сагындырыг болуп турар-дыр. АКШ-тың делегей байдалын бакыырадырынче аппар чыдар ындыг янзылыг үүлгедиглерин албани улус чидии-биле буруу шаап турар.

Америк аг-шеригниң өнчүк-чөңгээчи үүлгедиглери болгар хөй-ниитини ханы киленнеткен. «ССРЭ-ге удур агрессчи үүлгедигни делегей киленнеп көрген», «Тайбыңга болгаш кайы-кайызын билчир чорукка удур өнчүк-чөңгээ», «Америк агрессорлар улустарның судунуң мурнунга турар апаар», «Хрущев дипломаттыг кайгамчык улуг тиилелгени чедип алган» деп, соок дайын стратегтериниң чүдек-бужар буурап дужүүшкунунуң дугайында материалдарынга болгар солуннар ындыг эгелерни бижээн. Улуг Совет чурттун шелээн болгаш бүзүрелдиг хемчеглери, тайбынны камгалаар дээш демисежиринге оон чайгылыш чок белен чоруу, кандыг-даа чөңгээни ойтур шаварынга белен оон күчүлүг шериг күчарыында Совет Эвилелиниң агаар делгеминче америк самолёттун агрессчи шургуп кириишкини болза тайбыңны быжыглаарынга идиг бөөд хүлээлгелиг ол чөвүлел хуралга удур угланган-дыр деп Германияның Социалистиг чангыс аай партиязының органы «Нейес дейчланд» солун бижээн. «Соок дайынны» өскүдериниң ол чаа оралдажыышкынын бүгү чурттарның ак сеткилдиг кижилери киленнеп болгаш дүвүреп көрген дээрзин бо солун онзалап демдеглээн.

Вашингтон бүгү-ле чүвени хүлээвестеп, кислород дугайты чаап чажырыышкынныг төөгүнү бодап алган, ынчалзажок Н. С. Хрущевтүн хөйнүн мурнунга көргүскен үүлдериниң ужурунда фактыларны ол хүлээп көрген деп Парижтиң «Монд» солуну демдеглээн. «Чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралынга чедир 8 хүннер арткан турда, делегейниң ийи эң улуг күрүнелериниң бирээзи болур АКШ-тың удуртукчулары илергей-ле ангадаашкынныг байдалда турар-дыр» деп бо солун бижээн. Америк тускай албан черлери боттарының шынчызының дугайын чарлаары чамдык үеним дургузунда-даа бол, ам берге болур деп түңнелди «Монд» солун кылган.

Совет Эвилелиниң девискээриниң кырынга америк өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиглерни швед солуннарның хөй нуруузу дыка буруу шаап турар. Эрткен субботада америк даштыкы политиканың удуртукчуларынга аарберге хүн болган деп «Гетеборгс handelse-ок Шефартстиднинг» дээр буржуаз солун бижээн. Тодаргай болгаш маргыш чок бүзүредилгелерни берген Хрущевтүн чугаазының соонда америк таланың баштайгы удаа берген тускай тайылбырлары мелегей болгаш бодун бак көрдүрген үүл болу берген. Самолёттун ужудуушкуну өнээдейин кылдынган болгаш АКШ шериг талазы-биле шпион чорук кылырының оралдажыышкынын кылган деп чүведе чигзиниишкиннер моон ынай чок. Андара аттырган самолёт шпион онзалганы күүседип чораан деп чүвени хүлээп көөрүнден өске арга күрүне департаментизинде артпаан. Чижеглээр чүве чок мелегей чорук барымдаа болу берген. «Но тид» дээр социал-демократтыг солун мурнуку үүлүүде мынча деп бижээн: америк самолёт-биле төөгү ылангыя ам чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралынга чедир каш-ла хүннер арткан турда, кедергей мугулай болгаш айыылдыг херек болуп турары маргылдаа чок.

Америк самолётту чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралының бүдүүзүнде Совет Эвилелинче чоруткан онзалап демдеглевишаан, Ливанның «Ас-Сиаса» солуну «Парижке ам болур чөвүлел хуралдың бүгү киржикчилеринге эргежок чугула чаагай күзелдиң ёзузунга америк шпион ажыл-чорудулга аажок улуг каражаны таварыштырганы чигзиниг чок» деп бижээн.

Совет девискээрге андара аттырган америк самолёт дугайты «Майнити» солуннуң хайгааракчызы Кадзуо Асаминиң тайылбырларын япон радио дамчыткан. Май 1-де америк самолётту андара адыпканда АКШ дээрге Совет Эвилелинге удур күжениишкинниг шпион ажылды кылып турары бүгүдеге илдеп апарган деп хайгааракчы медеглээн. Мынчангаш факт болза, АКШ-тың ажыл-чорудулгазы делегейниң үшкү дайынын өскүдериниг идиг берги дег ындыг байдалды бүгү делегейге тургузарынче угланган дээрзинге шыңгыы сезик алырының барымдаазын берип турар-дыр.

Совет девискээрге америк самолётту чок кылган ол таварылга болза америк армияда чурттун эрге-ажыктарынга чөрүшкек болгаш бүгү делегейде тайбыңга кыжаныш турар дужаалдарны берип болур ындыг удуртукчулар барын айтып турардыр деп Дамаскыда үнүп турар «Аннаср» солун бижээн.

«Совет Эвилелинге удур америк империализмниң үүлгеткен чүдек-бужар өнчүк-чөңгээзинин дугайында дыңнадыгны делегейниң хөй-ниитизи көөр хөөн чок чорук-биле уткаан. Шпионнарны болгаш чөңгээчилерни шуут тудуп алган. Пентагон болгаш Каттышкан Штаттарның шериг бөлүү сойгалап илереттинген. Чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралының бүдүүзүнде делегей байдалын нарыыдыр дээн оларның чүдек-бужар сорулгалары сойгалап илереттинген» деп Уругвайның «Популар» солуну бижээн.

«У-2» самолёттун ужудуушкуну ышкаш ындыг чөңгээни, чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын будулдурарынче угланган чөңгээни кылыр аргалыг шериг бөлүктерин сойгалап илереткеш, улустар аразының тайбыңының хөрээнге чаа салыышкынны киирген Совет Эвилелиниң дидим болгаш быжыг туружунга улустар байыр чедирип турар.

(СЭТА).

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

деп кинону көрүнер.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, партийжи амыдырал болгаш пропаганда киллистериниң 23-54, харыысалгалыг секретарының 37-13, көдээ ажыл-агый киллизиниң 22-64, иштики информация киллизиниң 21-47, совет тургузуг, үлетпүр болгаш транспорт киллистериниң 23-35, чагаа киллизиниң 21-27, культура болгаш амыдырал киллизиниң 25-38, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 20-60.

ТС—00423. Чагыг № 1279. Культура эргелелиниң типографиязы.